

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

PUL SİYASƏTİ İCMALI

Yanvar- Dekabr 2020

No4

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	3
I. Qlobal iqtisadi mühit və xarici sektor	4
1.1. Qlobal iqtisadiyyatda meyillər	4
1.2. Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər	13
II. Azərbaycanda makroiqtisadi proseslər	17
2.1. Məcmu daxili tələb	17
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq	22
2.3. İnflyasiya	26
III. Pul və məzənnə siyasəti	30
3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi	30
3.2. Pul siyasəti alətləri	33
3.3. Pul təklifi	36
İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər	38

ABREVIATURALAR

AMB	Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
ASEAN	Cənubi-Şərqi Asiya Ölkələri
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
BOKT	Bank Olmayan Kredit Təşkilatı
BXİ	Birbaşa Xarici İnvestisiyalar
DSK	Dövlət Statistika Komitəsi
DGK	Dövlət Gömrük Komitəsi
FES	Federal Ehtiyatlar Sistemi
İEOÖ	İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr
İEÖ	İnkişaf Etmiş Ölkələr
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
İQİ	İstehlak Qiymətləri İndeksi
KİQİ	Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
KOS	Kiçik və Orta Sahibkarlıq
NEM	Nominal Effektiv Məzənnə
MBK	Məcmu Buraxılış Kəsiri
OPEC	Neft İxrac Edən Ölkələrin Təşkilatı (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
REM	Real Effektiv Məzənnə
RSM	Real Sektorun Monitorinqi
SİQİ	Sənaye Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul
ÜTT	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı

ÖN SÖZ

2020-ci il əsasən global pandemiya elan edilən COVID-19 virusu ilə mübarizə şəraitində keçmiş, ölkə iqtisadiyyatı presedenti olmayan şoklar kombinasiyasına məruz qalmışdır. Mərkəzi Bankın hökumətlə sıx koordinasiya şəraitində gördüyü tədbirlər nəticəsində ölkədə makroiqtisadi sabitlik, o cümlədən qiymət sabitliyi təmin edilmişdir.

Mürəkkəb mühitdə 2020-ci ildə pul siyasəti qərarları pandemiya şəraitində makroiqtisadi sabitliyə xarici və daxili mühitdən gələn təhdidlərin neytrallaşdırılmasına və inflyasiyanı hədəf çərçivəsində saxlamaqla məcmu tələbin kəskin enişinin qarşısının alınmasına xidmət etmişdir.

İl ərzində faktiki inflyasiya hədəf ($4\pm 2\%$) çərçivəsində hərəkət etmiş, valyuta bazarında tarazlıq qorunmuşdur. Monetar şəraitin həm pulun dəyəri, həm də pulun kəmiyyəti hesabına yumşaldılması 2020-ci ildə də davam etdirilmişdir.

2020-ci ildə pandemiyanın təsiri ilə məcmu təklif və tələb aşağı düşmüş, nəticədə iqtisadi aktivlik azalmışdır. Əhəlinin və biznesin dəstəklənməsi istiqamətində həyata keçirilən antiböhran tədbirləri, monetar şəraitin yumşaldılması və makroprudensial güzəştlər iqtisadi aktivliyin daha çox azalmasının qarşısını almış, iqtisadi subyektlərin gəlirlərindəki itkiləri qismən kompensasiya etməyə imkan vermişdir.

Ümumilikdə, pandemiya ilə əlaqədar ictimai həyatın və iqtisadi fəaliyyətin bütün sferalarına güclü təsir göstərən şoklar il ərzində effektiv idarə olunmuşdur. Həyata keçirilən antiböhran tədbirləri pandemiyanın neqativ təsirlərini minimallaşdırmağa imkan vermiş, ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyi təmin olunmuşdur.

I. QLOBAL İQTİSADI MÜHİT VƏ XARİCİ SEKTOR

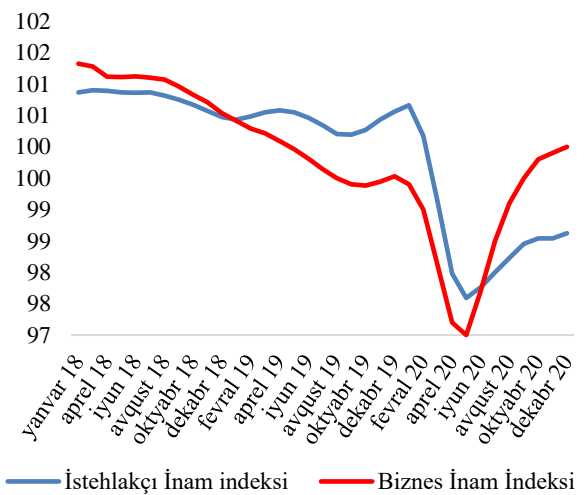
1.1. Qlobal iqtisadiyyatda meyillər

2020-ci il əsasən qlobal pandemiya elan edilən COVID-19 virusu ilə mübarizə şəraitində keçmişdir. Qlobal ticarətin kəskin azalması, təchizat zəncirində pozulmalar, iş yerlərinin bağlanması və artan qeyri-müəyyənliklər qlobal iqtisadi aktivliyə mənfi təsir göstərmiş, əmtəə qiymətlərinin kəskin dəyişkənliyi müşahidə olunmuşdur. İqtisadi aktivlikdə eniş yumşaltmaq məqsədilə bir sıra ölkələrdə ev təsərrüfatlarını və müəssisələri dəstəkləmək üçün fiskal stimulyasiya paketləri elan edilmiş, ekspansiv pul siyasəti və faizlərin endirilməsi tədbirləri həyata keçirilmişdir. İlin ortasına doğru nisbətən səngiyən COVID-19 pandemiyasının, son rübdə yenidən güclənməsilə bir çox ölkələr yenidən məhdudlaşdırıcı tədbirləri bərpa etmişlər.

Qlobal iqtisadi aktivlik. 2020-ci il ərzində pandemiya nəticəsində qlobal iqtisadiyyatda aktivlik azalmışdır. Dünya iqtisadiyyatında 62%-dən çox paya malik

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) ölkələri üzrə Biznes İnam İndeksi (Bİİ) ilin ortalarındakı kəskin enişin ardınca ilin əvvəlindəki səviyyəyə qayıtmışdır. Lakin İstehlakçı İnamı İndeksi (İİİ) IV rübdə bir qədər yüksəlməsinə baxmayaraq, ilin əvvəlindəki səviyyədən aşağıda qalmışdır.

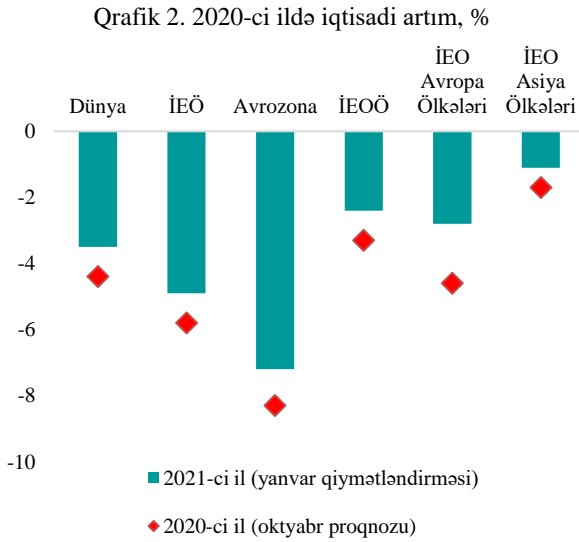
Qrafik 1. İƏİT ölkələrində qabaqçılıq iqtisadi aktivlik indeksləri

Mənbə: İƏİT

Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) 2021-ci ilin yanvarında dərc etdiyi “Qlobal İqtisadi İcmal” hesabatında 2020-ci ildə qlobal iqtisadiyyatdakı resessiyanı 3.5% səviyyəsində qiymətləndirmişdir ki, bu da oktyabr icmalında təqdim edilən proqnoza (4.4%) nəzərən optimistdir. Bu, ilin ikinci

yarısından sonra regionlar üzrə bərpa prosesinin gözləniləndən bir qədər yüksək olduğunu əks etdirir.

Mənbə: BVF

2020-ci ildəki daralmadan sonra dünya iqtisadiyyatının 2021-ci ildə 5.5% (daha öncəki proqnozla müqayisədə 0.3 faiz bəndi yuxarı), 2022-ci ildə isə 4.2% böyüməsi proqnozlaşdırılır (daha öncəki proqnozla müqayisədə dəyişməyib).

Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) qlobal məşğulluqla bağlı hesabatına əsasən 2020-ci ildə ümumi məşğulluq 114 milyon nəfər azalmışdır.

BVF-nin yanvar hesabatına əsasən ABŞ iqtisadiyyatı ölkə tarixindəki ən uzun genişlənmə dövrünü başa vuraraq 2020-ci ilin IV rübündə 2.5%, 2020-ci

ilin yekunu üzrə isə 3.4% kiçilmişdir. ABŞ-da dekabrda işsizlik 6.7% təşkil etmişdir ki, bu da həmin aya gözlənilərdən (6.8%) aşağı, pandemiyadan əvvəlki (3.5%) səviyyədən isə yuxarıdır.

İl ərzində “Dow Jones” indeksi 6.2% artmış, “S&P 500” indeksi isə 5.4% azalmışdır. ABŞ-da investisiyaların həcmi və sənaye məhsuldarlığı da zəifləmişdir. 2020-ci ilin dekabr ayında illik müqayisədə istehsalın həcmi sənaye məhsulu üzrə 3.6%, mədən sənayesi üzrə 12.3%, emal sənayesi üzrə 2.8% azalmış, kommunal xidmətlər üzrə 2.7% artmışdır. Böhrana cavab olaraq hökumət və Mərkəzi Bank il ərzində geniş stimullaşdırıcı siyasət tədbirləri həyata keçirmişdir. İqtisadi artımın mənfi zonaya düşməsi fonunda ABŞ Federal Ehtiyatlar Sistemi (FES) il ərzində faizləri 1.5-1.75%-dən mərhələli şəkildə 0-0.25%-ə qədər endirmişdir. FES repo əməliyyatlarını genişləndirmiş, aparıcı mərkəzi banklarla mövcud svop xətlərinin xərclərini azaltmış, valyuta əməliyyatlarının müddətini uzatmış, xəzinə qiymətli kağızlarının alınacağını elan etmişdir. III rübün nəticələrinin

gözləntiləri üstələməsini və ilin sonuna doğru iqtisadiyyata verilən əlavə stimulyasiya paketlərini nəzərə alaraq, BVF 2021-ci il üçün ABŞ-da iqtisadi artımı 5.1% proqnozlaşdırır ki, bu da oktyabrda hesabata qeyd edilən (3.1%) proqnozdan yüksəkdir.

BVF-nin yanvar 2021-ci il hesabatına əsasən 2020-ci il üzrə **Avrozona** iqtisadiyyatında kiçilmə 7.2% səviyyəsində qiymətləndirilir. Avrozonada sənaye məhsulu istehsalı 2020-ci ildə əvvəlki il ilə müqayisədə 0.8% azalmışdır. Bu da əsasən Almaniya (2.6%), Fransa (4.6%) və İspaniyada (3.8%) sənaye məhsulu istehsalının azalması ilə bağlıdır. İlin birinci yarısında Avrozonada işsizlik kəskin artsa da, ikinci yarısından bazar gözləntilərinə uyğun olaraq azalma meyili nümayiş etdirməklə dekabrda 8.3% olmuş, işsizlərin sayı 13.6 milyona çatmışdır. Pandemiya səbəbindən İqtisadi Sentiment İndeksi¹ 2020-ci ilin əvvəlində kəskin azalmış, ilin sonuna bərpa meyilləri göstərsə də, ötən ilki səviyyəni bərpa edə bilməmişdir. Bundan əlavə,

avrozonanın aparıcı maliyyə indeksi “FTSE Eurotop” il ərzində 9.1% azalmışdır. İl ərzində pandemiyanın neqativ təsirlərinə qarşı həm monetar, həm də fiskal tədbirlər həyata keçirilmişdir. Pandemiya qarşı antiböhran proqramı çərçivəsində 10 dekabr tarixində **Avropa Mərkəzi Bankı** (AMB) əlavə olaraq Pandemiya ilə bağlı Təcili Satınalma Proqramı zərfini 500 milyard avro artırmağa və ümumilikdə 1.9 trilyon avroya çatdırmağa qərar vermişdir. Bundan əlavə, Təcili Satınalma Proqramının müddətini 2022-ci ilin martına qədər uzatdığını elan etmişdir. İl ərzində AMB faiz dərəcəsini 0% səviyyəsində dəyişməz saxlamış və inflyasiya 2%-ə yaxınlaşana qədər faiz dərəcəsini artırmayacağını bildirmişdir. BVF tərəfindən 2021-ci il üçün Avrozonada iqtisadi artım 4.2% proqnozlaşdırılır ki, bu da oktyabrda hesabata qeyd edilən (5.2%) proqnozdan aşağıdır.

Qiymətləndirmələrə əsasən 2020-ci ildə **Yaponiya** iqtisadiyyatı 5.1% kiçilmişdir. (BVF oktyabr proqnozu

¹ İSİ 5 sektorda firmalara və istehlakçılara ünvanlanmış seçilmiş suallara cavabların çəkili ortalamasıdır.

5.3%). Ölkə üzrə işsizlik 2020-ci ilin dekabrında 2.9% olmuşdur. Dekabrda sənaye istehsalı 2019-cu ilin son ayı ilə müqayisədə isə 3.2% azalmışdır. Əsas azalma motorlu nəqliyyat vasitələri istehsalı, kimya və sənaye maşınları istehsalında baş vermişdir. Ölkənin turizm sektorunda əhəmiyyətli geriləmə müşahidə olunmuşdur. 2020-ci ilin iyul ayında planlaşdırılan Tokio Olimpiya oyunlarının təxirə salınması turizm sektoruna əlavə mənfi təsir göstərmişdir. Ölkənin aparıcı fond indeksi “Nikkei” il ərzində 15.8% dəyər qazanmışdır. İqtisadiyyata dəstək məqsədilə Yaponiya Mərkəzi Bankı (YMB) 18 dekabr tarixində 110 trilyon yen dəyərində olan “Koronavirus kredit proqramı”nın müddətini 6 ay uzadaraq 2021-ci ilin sentyabr ayının sonuna müəyyənləşdirmişdir. YMB il ərzində uçot dərəcəsini mənfi 0.1% səviyyəsində dəyişməz saxlamışdır. Bank 10 illik Dövlət Qiymətli Kağızlarının (DQK) gəlirliyini 0% səviyyəsində saxlamaq məqsədilə yuxarı limit olmadan ehtiyac duyulan qədər DQK-nın alışı davam etdirəcək. BVF tərəfindən 2021-ci il üçün Yaponiyada iqtisadi artım 3.1%

proqnozlaşdırılır ki, bu da oktyabrda hesabata qeyd edilən (2.3%) proqnozdan yüksəkdir.

BVF-nin 2021-ci ilin yanvar hesabatındakı qiymətləndirmələrinə əsasən **Birləşmiş Krallıqda ÜDM** 2020-ci ildə 10% azalmışdır (oktyabr 2020 hesabatında 9.8% azalma). Bu da iqtisadi artım statistikasının açıqlandığı 1955-ci ildən bəri müşahidə olunan ən aşağı göstəricidir. Qlobal iqtisadi şəraitin kəskin pisləşməsi Birləşmiş Krallığın ixracına tələbi azaltmış və qeyri-müəyyənliklər ölkədə investisiya qoyuluşuna mənfi təsir göstərmişdir. İxracın idxaldan daha aşağı tempə azalması səbəbindən xalis xarici tələb ÜDM-ə müsbət təsir göstərmişdir. Birləşmiş Krallıqda sənaye məhsulu istehsalı 2020-ci ildə əvvəlki ilə nəzərən 3.3% azalmışdır. Noyabrda ölkədə işsizlik 5% təşkil etmişdir ki, bu da 2016-cı ilin son rübündən bəri qeydə alınan ən yüksək işsizlik göstəricisidir. İl ərzində ingilis funt sterlinqi dollara qarşı 3.7% dəyər qazanmışdır. Antiböhran tədbirləri çərçivəsində hökumət və mərkəzi bank geniş fiskal və monetar dəstək tədbirləri

həyata keçirmişdir. İl ərzində Mərkəzi Bank faiz dərəcəsini 0.65% bəndi azaldaraq 0.75%-dən 0.1%-ə endirmiş, dövlət və qeyri-maliyyə korporativ istiqraz alışlarının həcmi mart, iyun və noyabr aylarında olmaqla 3 tranşla ümumilikdə 450 milyard funt sterlinqə çatdırmışdır. BVF tərəfindən 2021-ci il üçün Birləşmiş Krallıqda iqtisadi artım 4.5% proqnozlaşdırılır ki, bu da oktyabrda hesabatda qeyd edilən (5.9%) proqnozdan aşağıdır.

BVF-nin yanvar hesabatındakı qiymətləndirmələrə əsasən pandemiyanın yaratdığı iqtisadi böhran nəticəsində 2020-ci ildə İEOÖ-də 2.4%-lik iqtisadi daralma müşahidə edilmişdir (oktyabr hesabatında 3.3%-lik daralma). İnkişaf Etməkdə Olan Asiya ölkələrində 1.1%, İnkişaf Etməkdə Olan Avropa ölkələrində isə 2.8% səviyyəsində eniş qeyd edilmişdir. Hesabata əsasən 2020-ci ildə Latın Amerikasası və Karib hövzəsi ölkələrində 7.4%, Mərkəzi və Orta Asiya ölkələrində 3.2%, Sub-Saxara Afrika ölkələrində isə 2.6% səviyyəsində resessiya baş vermişdir.

Çin iqtisadiyyatı 2020-ci il ərzində 2.3% böyümüşdür. Çin bu göstərici ilə pandemiya şəraitində resessiyanın qarşısını alan yeganə böyük iqtisadiyyat kimi dəyərləndirilir. BVF-nin yanvar hesabatında 2021-ci ildə Çin iqtisadiyyatı üzrə 8.1% iqtisadi artım proqnozlaşdırılır. Çində bərpa prosesi digər ölkələrlə müqayisədə daha sürətlə gedir. Ölkədə sənaye məhsulu istehsalı 2020-ci ilin dekabrında 2019-cu ilin dekabrı ilə müqayisədə isə 7.3% artmışdır. Oxşar meyil əsas kapitala investisiya qoyuluşunda da müşahidə olunmuşdur. Ölkədə işsizlik dekabrda 5.2% olmuşdur. 2020-ci ilin ilk yarısında istehlakçı inamı indeksi azalsa da, ilin ikinci yarısından gözlənilərdə qeyri-müəyyənliklərin azalması ilə bağlı artım meyli göstərmişdir. Pandemiya ilə bağlı iqtisadiyyata dəstək məqsədilə 2020-ci il ərzində Çin Xalq Bankı pul siyasətinin imkanlarından da istifadə etmişdir. Əsas tədbirlərə - açıq bazar əməliyyatları (əks repo və orta müddətli borc vermə imkanları) yolu ilə bank sistemində likvidliyin təmin edilməsi, yenidən maliyyələşmə imkanlarının genişləndirilməsi, yerli bankların kiçik və

orta bizneslərə vermiş olduğu müddəti 6 aydan yuxarı olan təminatlı kreditlərinin bir hissəsinə faizin subsidiyalaşdırılması qərarları daxildir.

BVF-nin yanvar hesabatı 2020-ci ildə **Rusiyada** iqtisadi daralmanı 3.6% qiymətləndirmişdir. İlin sonuna işsizlik səviyyəsi 5.9%-ə yüksəlmişdir ki, bu da ilin əvvəli ilə müqayisədə 1.2% bəndi çoxdur. İl ərzində istehlakçı inamı və biznes inam göstəriciləri enərək mənfi zonada qərarlaşmışdır. Pandemiya nəticəsində yaranan qeyri-müəyyənliklər və neftin əlverişsiz qiyməti il ərzində rus rublunun ABŞ dollarına qarşı 19.6% ucuzlaşmasına səbəb olmuşdur. İlin ikinci yarısında neft qiymətlərinin artması fiskal gəlirlərə müsbət təsir göstərmişdir. 2020-ci ildə Rusiya Mərkəzi Bankı pul siyasətini yumşaldaraq əsas faiz dərəcəsini 6.25%-dən 4.25%-ə endirmiş və ilin sonunadək dəyişməz saxlamışdır.

BVF-nin yanvar hesabatında 2020-ci il üzrə **Türkiyədə** 5% səviyyəsində resessiya qeyd edilmişdir. Ölkədə sənaye məhsulu istehsalı 2020-ci ildə 9% artmışdır. İşsizlik noyabr ayında 12.9%

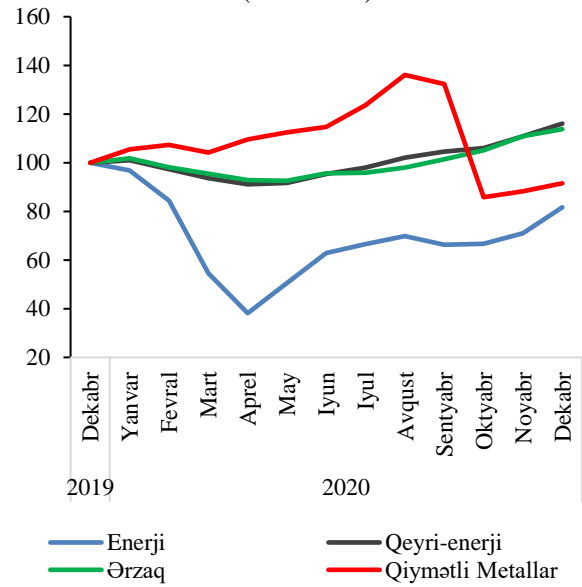
təşkil etmişdir. İşsizlərin sayı 2020-ci ilin sonuna 4 milyon olmuşdur. Dekabrda inflyasiya artaraq 14.6% səviyyəsində qərarlaşmışdır. Pandemiya nəticəsində yaranan qeyri-müəyyənlik və geosiyasi gərginliklər il ərzində türk lirəsinin ABŞ dollarına qarşı 24% ucuzlaşmasına səbəb olmuşdur. Türk lirəsinin ucuzlaşması inflyasiya gözləntilərini artıran əsas səbəblərdən biridir. Pandemiyanın təsirlərini azaltmaq və antiböhran tədbirləri çərçivəsində, Türkiyə Mərkəzi Bankı faiz dərəcəsini 12%-dən 8.25%-ə endirmiş, lakin lirənin kəskin ucuzlaşmasının qarşısını almaq məqsədilə ilin son rübündə mərhələlərlə faiz dərəcəsini 8.75% bəndi artıraraq 17% səviyyəsində müəyyən etmişdir.

Resessiya və pandemiyanın müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər özünü qlobal ticarət və investisiyalarda da göstərməkdədir. Belə ki, BVF-nin yenilənmiş son hesabatına əsasən 2020-ci ildə qlobal ticarətin həcmi 9.6% azalmışdır. 2021-ci ildə qlobal iqtisadi aktivlikdəki canlanmaya uyğun olaraq, qlobal ticarət həcmələrinin 2021-ci ildə 8%, 2022-ci ildə isə 6% böyüməsi

gözlənilir. BMT-nin Ticarət və İnkişaf üzrə Agentliyinin (UNCTAD) “Dünya İnvestisiya Hesabatı”nda qlobal birbaşa xarici investisiyaların həcmnin 2020-ci ildə 40%-ə qədər azalması, 2021-ci ildə isə 5-10% azalaraq bərpa prosesinin 2022-ci ildən başlanacağı qeyd edilmişdir.

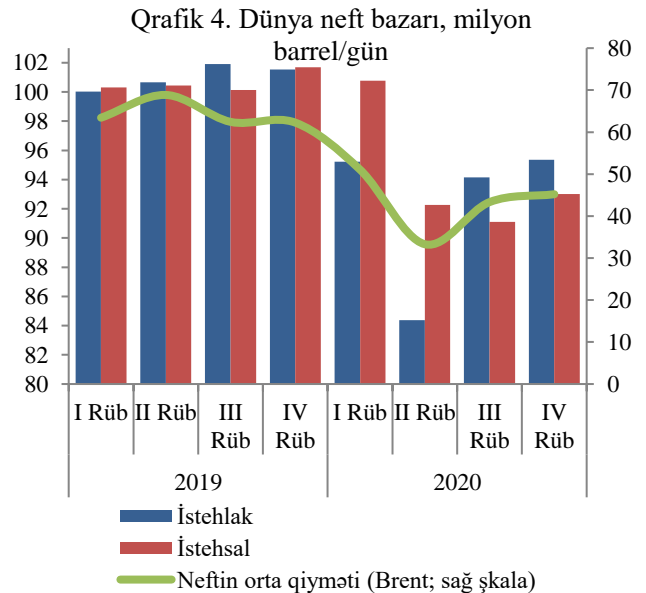
Əmtəə bazarları. 2020-ci ildə dünya bazarında əmtəə qiymətləri çox dəyişkən olmuşdur. Dünya Bankının (DB) əmtəə bazarları haqqında son məlumatlarına əsasən 2020-ci ildə enerji qiymətləri 18.3% azalmış, qeyri-enerji qiymətləri 16.1%, ərzaq qiymətləri isə 14.9% artmışdır. Qiymətli metallardan qızılın qiyməti 2020-ci il ərzində 25.6% yüksəlmişdir.

Qrafik 3. Əmtəə qiymətləri indeksi (2019=100)

Mənbə: Dünya Bankı

Brent markalı neftin 2020-ci ildə hər barel üçün orta qiyməti 43 ABŞ dolları olmuşdur ki, bu da 2019-cu ilin orta qiymətindən 33% aşağıdır.

Mənbə: Enerji İnformasiya Administrasiyası (EIA)

Pandemiya şəraitində mart ayında OPEC+ sazişində fasilə və neft təklifinin

kəskin artırılması qiymət şokuna rəvac vermişdir. Aprel ayında neft qiymətləri son onilliklərin tarixi minimumlarına enmişdi. Yeni OPEC++ sazişinin bağlanması, təsirli COVID-19 peyvəndinin hazırlanması istiqamətində irəliləyişlər və ilin ikinci yarısında iqtisadi aktivliyin nisbətən bərpaı neftin qiymətinin də bir qədər yüksəlməsinə səbəb olmuşdur.

Beynəlxalq Enerji Agentliyinin “Neft Bazarı” hesabatının dekabr buraxılışında 2020-ci il ərzində qlobal neft tələbi 92.8 mln. barel/gün kimi qeyd edilmişdir ki, bu da əvvəlki proqnozla müqayisədə 7.8 mln. barel/gün azdır. Agentlik 2021-ci ildə neftə gündəlik tələbin əhəmiyyətli artacağını və 96.4 mln. barel olacağını proqnozlaşdırır.

Risiklər. BVF-nin 2021-ci ilin yanvar ayında dərc edilmiş “Qlobal İqtisadi İcmal” hesabatına əsasən Covid-19 virusu əleyhinə peyvəndləmə prosesi başlasa da, qlobal iqtisadiyyatla bağlı bəzi qeyri-müəyyənliklər və risklər hələ də aktuallığını qorumaqdadır. Ümumilikdə, beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları qlobal iqtisadiyyat üçün

hazırda aşağıdakı başlıca risklərin mövcud olduğunu qeyd edirlər:

- Likvidlik və müflisləşmə riskləri;
- İşsizliyin artmaqda davam etməsi və yoxsulluq;
- Vaksınləmənin İEOÖ-də gec başlaması və bu ölkələrdə iqtisadi aktivliyin aşağı qalması;
- Faizlərin və risk premiyalarının yüksəlməsi.

Beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarının tövsiyələrinə görə iqtisadi aktivliyin bərpaı, habelə risklərin verdiyi zərərləri azaltmaq məqsədi ilə bir neçə istiqamətdə səylərin gücləndirilməsi tələb olunur.

Birincisi, ölkələr beynəlxalq müstəvidə virus əleyhinə peyvənd və müalicə üçün müştərək işləməlidirlər. Belə ki, beynəlxalq əməkdaşlıq kifayət qədər peyvənd istehsalına və bütün ölkələr üçün əlçatan olmağına töhfə verməlidir.

İkincisi, siyasət mütəmadi olaraq iqtisadi zərərin qarşısını almağa meyilli olmalıdır. Pandemiya nəticəsində işini itirən insanlara ixtisas səviyyəsini

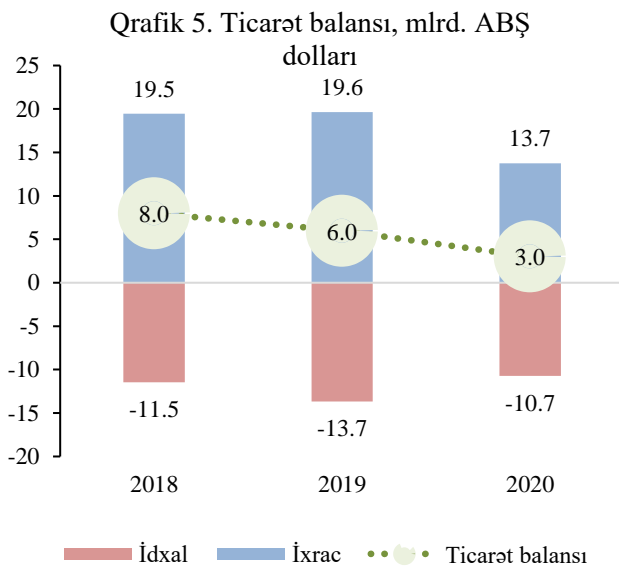
artırmaq üçün dövlət tərəfindən dəstək göstərməlidir. İşsiz qalmış insanların yenidən əmək bazarına daxil olmalarına kömək göstərməlidir.

Üçüncüsü, İEÖ-də fiskal dəstək bərpa prosesinin tamamlandığından əmin olana qədər davam etməlidir. İEOÖ-də isə dövlət qurumları aktiv satınalmalara davam etməli və bunu edərkən qiymət stabilliyini əsas götürməlidir. Nəhayət, bütün bu siyasətlər tətbiq olunarkən orta və uzunmüddətli dövrdə dayanıqlı və davamlı iqtisadi böyümənin əsas götürülməsi əhəmiyyətlidir. Bundan əlavə yumşaq fiskal və pul siyasəti makroprudensial alətlərlə birgə istifadə olunmalıdır ki, əlavə maliyyə riskləri yaranmasın.

1.2 Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər

2020-ci ildə Azərbaycanın xarici iqtisadi mövqeyi Covid-19 pandemiyasının təsirləri və əsas ixrac məhsullarının qiymətlərinin dəyişimi şəraitində formalaşmışdır.

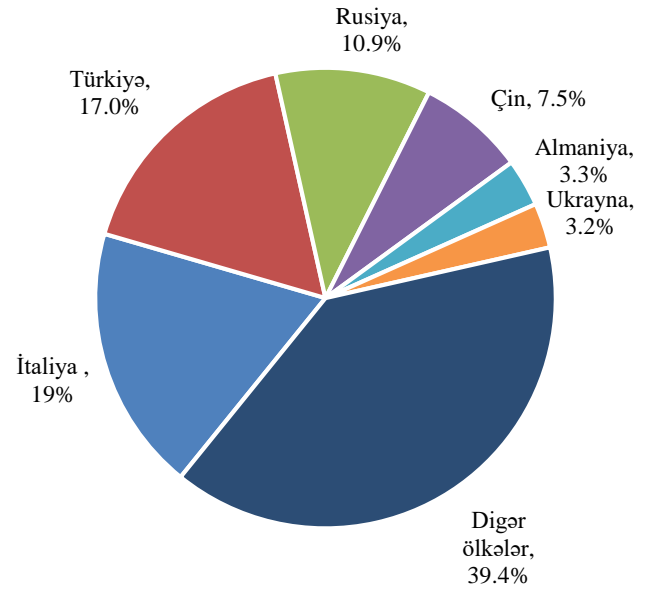
Dövlət Gömrük Komitəsinin (DGK) məlumatlarına əsasən 2020-ci ildə xarici ticarət dövriyyəsi 24.5 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bunun da 13.7 mlrd. ABŞ dolları (və ya 56%-i) ixracın, 10.7 mlrd. ABŞ dolları (və ya 44%-i) isə idxalın payına düşmüşdür. Xarici ticarət balansında 3 mlrd. ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo əmələ gəlmişdir.

Mənbə: DGK

Dövr ərzində 183 ölkə ilə ticarət əməliyyatları həyata keçirilmişdir.

Qrafik 6. Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr, 2020-ci il, %-lə

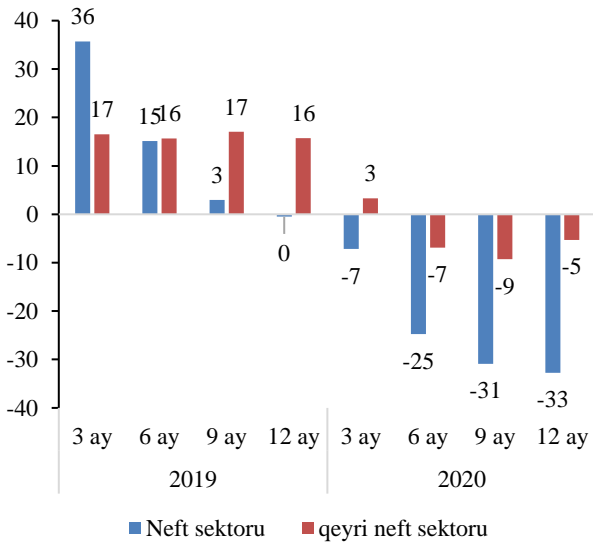
Mənbə: DGK

Ticarət dövriyyəsinin yarısından çoxu İtaliya, Türkiyə, Rusiya, Çin, Almaniya və Ukrayna kimi ölkələrin payına düşmüşdür. Əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi ticarət dövriyyəsində ən yüksək pay İtaliyaya məxsus olmuşdur. 2020-ci ildə İtaliya ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı ötən ilə nəzərən 0.6 faiz bəndi artaraq 18.7% təşkil etmişdir. Türkiyə ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı 3.5 faiz bəndi artaraq 17%, Rusiya ilə 1.9 faiz bəndi artaraq 10.9%, Çin ilə 1 faiz bəndi artaraq 7.6% Ukrayna ilə 0.7 faiz bəndi artaraq 3.2% olmuşdur. Almaniya ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı isə 1.6 faiz bəndi azalaraq 3.3% təşkil etmişdir.

Hesabat ilində pandemiya ilə bağlı qlobal tələbin daralması nəticəsində ixrac 30% azalmışdır. İxracın dəyəri xam neft üzrə 36.8%, neft məhsulları üzrə 36.2%, təbii qaz üzrə isə 7.4% azalmışdır.

Neft ixracı 2020-ci il ərzində 32.6%, qeyri-neft ixracı isə 5.3% azalmışdır.

Qrafik 7. İxracın artım tempi, ö.i.m.d.n %-lə

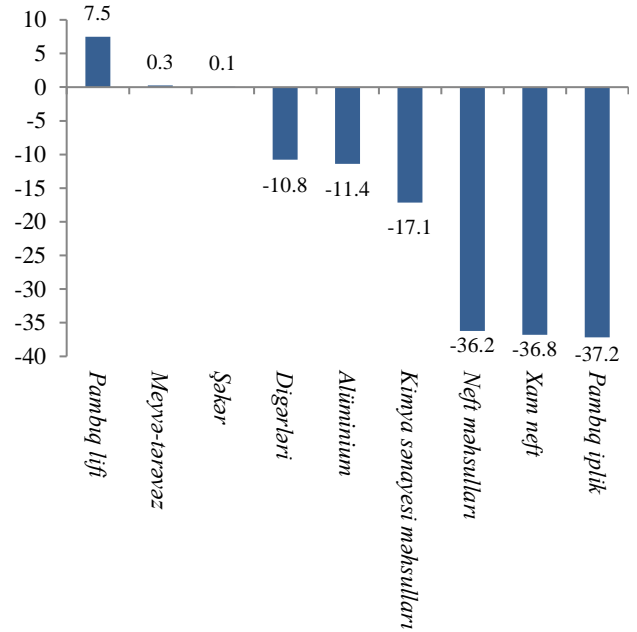

Mənbə: DGK

İl ərzində ixracda əsas tərəfdaşlar İtaliya (30.4%), Türkiyə (18.9%), Rusiya (5.2%), Yunanıstan (3.8%), Xorvatiya (3.4%), Gürcüstan (3.4%) kimi ölkələr olmuşdur.

Hesabat ilində qeyri-neft sektoru üzrə ixracı artan əsas məhsullar pambıq lifi və meyvə-tərəvəz olmuşdur. Belə ki, ixracın dəyəri pambıq lifi üzrə 7.5%, meyvə-tərəvəz üzrə isə 0.3% artmışdır.

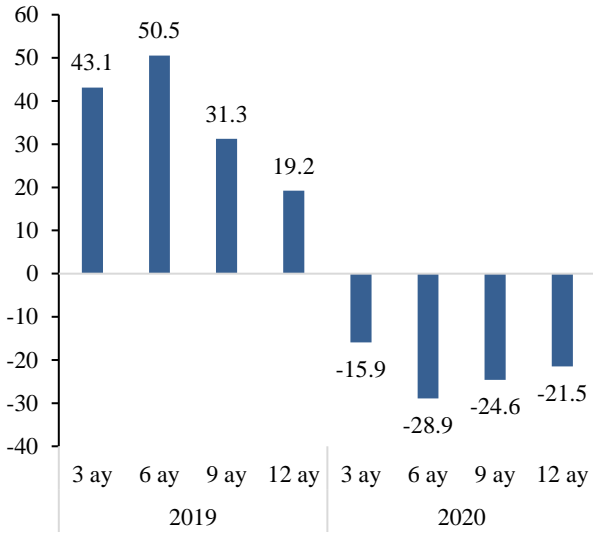
Qrafik 8. 2020-ci ildə bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi, %-lə

Mənbə: DGK

2020-ci ildə əmtəə idxalı 21.5% azalmışdır. O cümlədən dövlət sektoru üzrə əmtəə idxalı 2.3 dəfə azalaraq 1.8 mlrd. ABŞ dolları, özəl sektor üzrə 6.5% azalaraq 7.9 mlrd. ABŞ dolları, fiziki şəxslər üzrə isə 4.7% azalaraq 1 mlrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Qrafik 9. İdxalın dinamikası, ö.i.m.d.n %-lə

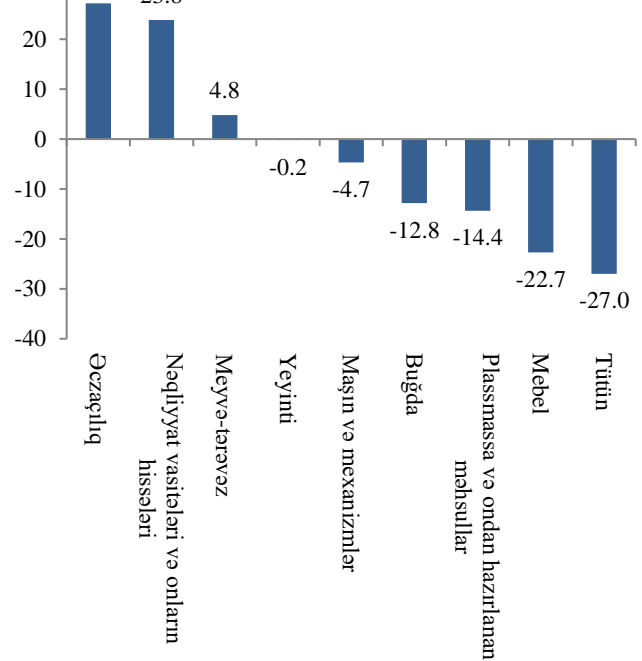

Mənbə: DGK

2020-ci il ərzində idxalda azalma tempi I yarımillikdə daha yüksək olmuşdur.

Hesabat ilində idxal ərzaçılıq məhsulları üzrə 27.2%, nəqliyyat vasitələri və onların hissələri üzrə 23.8%, meyvə-tərəvəz üzrə 4.8%, yeyinti məhsulları üzrə 0.2% artmış, tütün və tütün məmulatları üzrə 27%, mebel üzrə 22.7%, plastmassa və onlardan hazırlanan məmulatlar üzrə 14.4%, buğda üzrə 12.8%, maşın və mexanizmlər üzrə isə 4.7% azalmışdır.

Qrafik 10. 2020-ci il bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi, %-lə

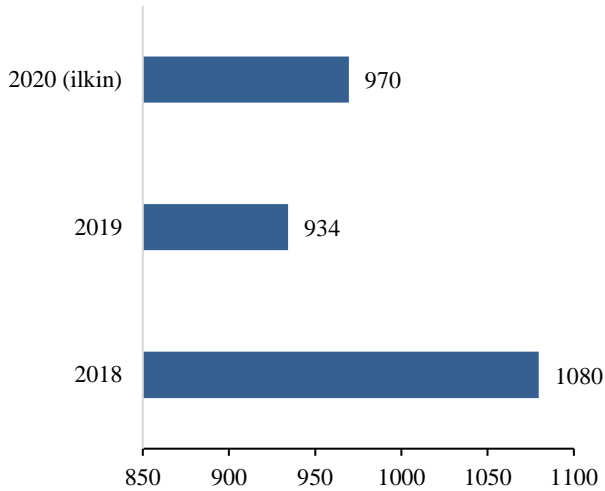

Mənbə: DGK

İdxal olunmuş məhsulların 18.3%-i Rusiya, 14.6%-i Türkiyə, 13.2%-i Çin, 5.9%-i ABŞ, 5.4%-i Almaniya, 4.2%-i Fransa və 3.9%-i Ukrayna kimi ölkələrin payına düşmüşdür.

İlkin rəqəmlərə əsasən 2020-ci ildə ölkəyə daxil olan pul baratları əvvəlki ilə nəzərən 3.9% artaraq 970 mln. ABŞ dolları olmuşdur.

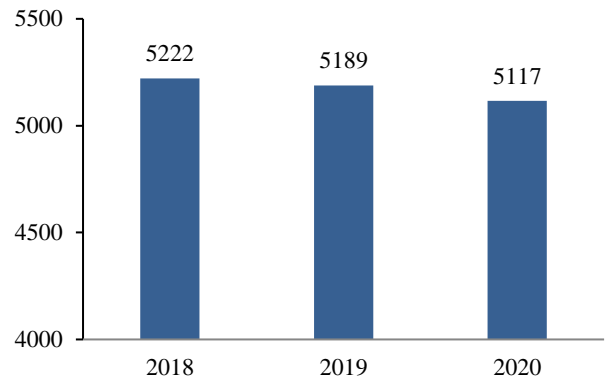
Qrafik 11. Ölkəyə daxil olan pul baratları, mln. \$

Mənbə: AMB

Hesabat ilində də ölkədə xarici müəssisə və təşkilatlar tərəfindən əsas kapitala investisiya axınları davam etmişdir. DSK-nın məlumatına görə xarici mənbələrdən əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların həcmi 2020-ci ildə 5.1 mlrd. manat ekvivalentində olmuşdur ki, bu da əsas kapitala yönəldilmiş ümumi investisiyaların 30.1%-ni təşkil edir.

Qrafik 12. Xarici mənbələrdən əsas kapitala investisiya qoyuluşları, mln. manat

Mənbə: AMB

Xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin çox hissəsi Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, Rusiya, İran, ABŞ, Yaponiya, Malaziya, İsveçrə və Norveç sərmayədarlarına məxsus olmuşdur.

2020-ci ildə ölkənin strateji valyuta ehtiyatları dünyada qəbul edilmiş kifayətlilik normalarını üstələyərək 40 aylıq mal və xidmət idxalına kifayət etmişdir (2020-ci ilin 9 ayı üzrə mal və xidmət idxalı götürülməklə). Strateji ehtiyatlar manatla pul kütləsini (M2) 4.3 dəfə (01.01.2021 tarixinə olan M2 pul aqreqatı götürülməklə) üstələmiş, illik ÜDM-in isə 120%-ni ötmüşdür.

II. AZƏRBAYCANDA MAKROİQTİSADI PROSESLƏR

2.1. Məcmu daxili tələb

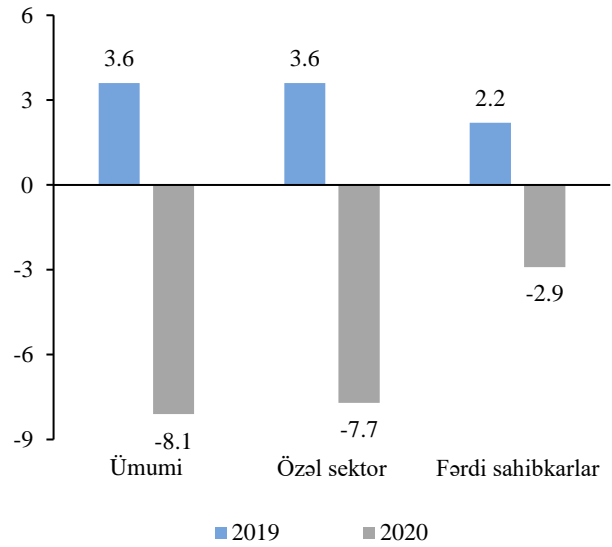
2020-ci ildə pandemiya ilə əlaqədar olaraq iqtisadi artımın əsas hərəkətverici qüvvəsi olan daxili tələb amillərinin daralması baş vermişdir.

İstehlak xərcləri. 2020-ci ildə istehlak xərclərinin komponentlərində azalma müşahidə edilmişdir.

Hesabat ilində istehlakçıların tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə bazarda satılmış əmtəə və xidmətlərin həcmi əvvəlki illə müqayisədə real ifadədə 8.1% azalaraq 47.9 mlrd. manat olmuşdur. Təsərrüfat subyektləri tərəfindən satılmış məhsulların və göstərilmiş xidmətlərin 96.7%-i özəl sahibkarlıq subyektlərinin, onun da 52.1%-i fərdi sahibkarların payına düşmüşdür.

İl ərzində bir istehlakçı istehlak bazarında orta hesabla ayda 400.4 manat və ya 2019-cu il ilə müqayisədə 6.1% az vəsait xərcləmişdir.

Qrafik 13. İstehlak bazarında satışların həcmnin real dəyişməsi, %-lə

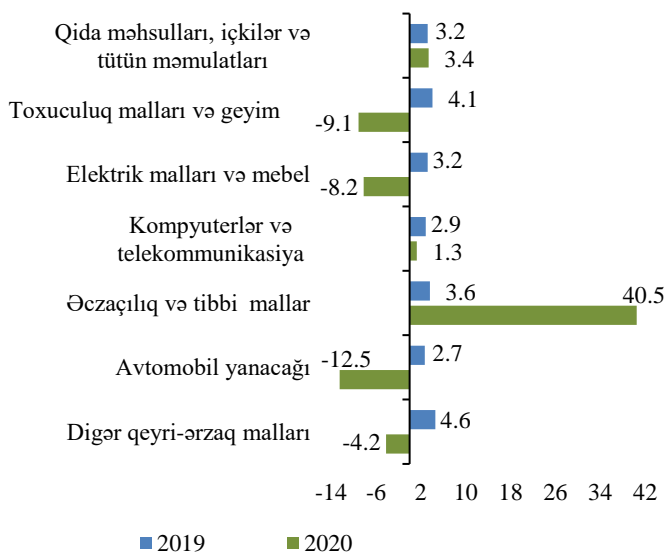
Mənbə: DSK

2020-ci ildə ticarət dövriyyəsinin həcmi əvvəlki illə müqayisədə 1.3% azalaraq 40.2 mlrd. manat olmuşdur. Ərzaq məhsulları, içkilər və tütün məmulatları üzrə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 3.4% artmış, lakin qeyri-ərzaq məhsulları üzrə dövriyyə 6.1% azalmışdır.

Koronavirus pandemiyasının yayılmasının qarşısını almaq üçün tətbiq olunan məhdudiyyətlər bütün dünyada olduğu kimi ölkəmizdə də istehlakçıların xərc istiqamətlərində dəyişikliklərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Sosial təcrid tədbirləri, məsafədən işləmə, onlayn təhsil, səyahət məhdudiyyətləri və s. kimi tədbirlərin nəticəsində ərzağa,

kompyuter və telekommunikasiya avadanlıqlarına, əczaçılıq məhsulları və tibbi ləvazimatlara ayrılan xərclər 2019-cu illə müqayisədə artarkən, toxuculuq məhsulları və geyimə, mebelə, yanacağa və digər qeyri-ərzaq mallarına ayrılan xərclər azalmışdır.

Qrafik 14. Ticarət dövriyyəsində xərc istiqamətləri üzrə artım, %-lə

Mənbə: DSK

2020-ci ildə istehlakçıların pərakəndə ticarət şəbəkələrində qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatlarına xərclədiyi vəsaitin xüsusi çəkisi ötən ildəki 50.7%-dən 54%-ə yüksəlmiş, digər xərc istiqamətləri üzrə xüsusi çəkilər azalmışdır.

Cədvəl 1. Ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı, %-lə

Xərc istiqaməti	Xüsusi çəki, %-lə	
	2019	2020
Qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatları	50.7	54
Toxuculuq malları, geyim və ayaqqabılar	17.5	16
Elektrik malları və mebel	6	5.4
Kompyuterlər, telekommunikasiya avadanlıqları və digər məmulatlar	0.9	0.9
Əczaçılıq və tibbi mallar	1.3	1.8
Avtomobil yanacağı	5.9	5.1
Digər qeyri-ərzaq malları	17.7	16.8

Mənbə: DSK

Hesabat ilində hər bir istehlakçı fərdi istehlak məqsədi ilə pərakəndə ticarət müəssisələrində qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatları üçün orta hesabla ayda 181.2 manat, qeyri-ərzaq malları üçün isə 154.4 manat vəsait sərf etmişdir.

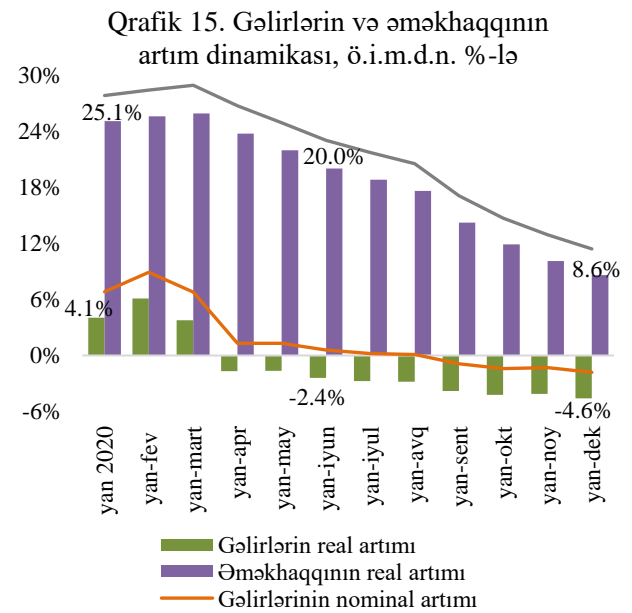
2020-ci ildə ictimai iaşə dövriyyəsi 2019-cu illə müqayisədə 54.6% azalmışdır. Özəl sektorda ictimai iaşə dövriyyəsinin təxminən 46.5%-i müəssisələrin, 53.5%-i isə bu sahədə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərin payına düşmüşdür. Həmçinin il ərzində əhaliyə göstərilən

pullu xidmətlərin dəyəri real ifadədə 27.9% azalaraq 7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən pullu xidmət istehlakı əvvəlki ilə nəzərən nominal ifadədə 268.3 manat və ya 27.7% azalmışdır.

Əhalinin nominal gəlirləri 2020-ci ildə pandemiya təsirlənən indikatorlardan biri olmuşdur. Gəlirlərin nominal artımı sentyabr ayından etibarən, real artımı isə aprel ayından etibarən öz müsbət dinamikasını itirmişdir. 2020-ci ilin yekunu üzrə əhalinin pul gəlirləri nominal olaraq 1.8% azalmış və 55.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən pul gəlirləri 2.5% azalaraq 5587.6 manat olmuşdur. Əhalinin sərəncamında qalan gəlirlər isə 2.9% azalaraq 50.7 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Əhali gəlirlərindəki azalma əsasən qeyri-əmək haqqı gəlirləri hesabına baş vermişdir. İl ərzində iqtisadiyyatda maddə ilə çalışan işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı 11.4% artaraq 707.3 manat təşkil etmişdir. Dövlət müəssisələrində çalışan işçilərin əməkhaqqı 631.1 manat, özəl

müəssisələrdə çalışanların isə 801.8 manat olmuşdur.

Mənbə: DSK və AMB-nin hesablamaları

İstehlak tələbinin komponentlərindən biri olan ev təsərrüfatlarına verilən kreditlərdə 2020-ci ildə 3.9% azalma müşahidə olunmuşdur. İlin sonuna ev təsərrüfatları üzrə kredit portfelinin həcmi 6.7 mlrd. manata bərabər olmuşdur.

Pandemiya ilə əlaqədar müxtəlif sektorlarda iqtisadi aktivliyin daralması İstehlakçı İnam İndeksində (İİİ) də öz təsirini göstərmişdir. 2020-ci ilin son rübündə keçirilmiş “Ev təsərrüfatlarının maliyyə davranışları və niyyətləri” sorğusunun nəticələri əsasında hesablanmış İİİ göstəricisində əvvəlki

rübə nəzərən yaxşılaşma müşahidə olunsa da, 2020-ci il üzrə orta göstərici əvvəlki ilə nisbətdə azalaraq mənfi zonaya düşmüşdür. Qeyd edək ki, bu göstərici müxtəlif gəlir səviyyəsinə malik ev təsərrüfatları arasında “Ailənin maliyyə vəziyyəti gözləntisi”, “Ölkənin iqtisadi vəziyyətinə dair gözlənti”, “Pul yığılı ehtimalı” və “İşsizlik gözləntiləri”nə dair sorğulara əsaslanır.

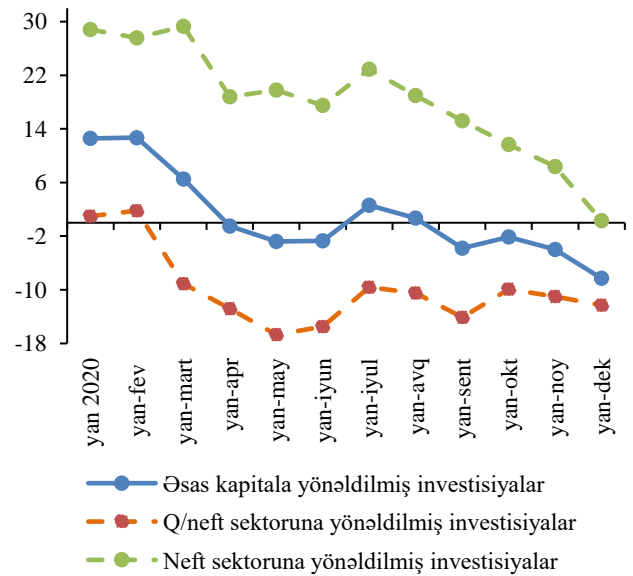
Hökumətin xərcləri. 2020-ci ildə dövlət xərcləri daxili tələbin dəstəklənməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. İl ərzində dövlət büdcəsinin xərcləri 26.4 mlrd. manat təşkil etmişdir ki, bu da əvvəlki ilə nəzərən 8.2% çoxdur².

Dövlət büdcəsi xərclərinin 36.5 faizi və ya 9652 mln. manatı sosial təyinatlı xərclərin (əməyin ödənişi fondu, təqaüd və sosial müavinətlər, dərman və ərzaq xərcləri) maliyyələşdirilməsinə yönəldilmişdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 1890.7 mln. manat və ya 24.4 faiz çoxdur.

İnvestisiya xərcləri. 2020-ci ildə ölkə iqtisadiyyatına yönəldilmiş əsaslı

kapitalın həcmi 8.3% azalaraq 17 mlrd. manat təşkil etmişdir. Azalmanın əsas səbəbi daxili investisiyaların, xüsusilə də dövlət investisiyalarının ötən illə müqayisədə azalmasıdır. Cəmi investisiya qoyuluşlarının 41.6%-i dövlət, 58.4%-i isə özəl sektorun payına düşmüşdür. Neft sektoruna yatırılmış investisiyaların müsbət artım tempi ümumi sərmayədəki kəskin azalmanı nisbətən kompensasiya etmişdir. Qeyri neft-qaz sektoruna 11.2 mlrd. manat həcmində vəsait yönəldilmişdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 12.3% azdır.

Qrafik 16. İnvestisiyaların dinamikası, ö.i.m.d.n. %-lə

Mənbə: DSK

Əsas kapitala yönəldilmiş investisiyaların 69.9%-i daxili mənbələr,

² <http://www.maliyye.gov.az>

30.1%-i isə xarici mənbələr hesabına formalaşmışdır.

Cədvəl 2. İnvestisiya mənbələri, %-lə

	2019	2020
<i>Müəssisə və təşkilatların vəsaitləri</i>	52	50.4
<i>Bank kreditləri</i>	12	6.2
<i>Büdcə vəsaitləri</i>	28.3	27.6
<i>Büdcədən kənar fondların vəsaitləri</i>	1.2	1.5
<i>Əhəlinin şəxsi vəsaiti</i>	5.7	5.7
<i>Sair vəsaitlər</i>	0.8	8.6

Mənbə: DSK

Hesabat ilində əsas kapitalla yönəldilmiş sərmayənin ümumi həcmində müəssisə və təşkilatların vəsaitləri (50.4%) üstünlük təşkil etmişdir.

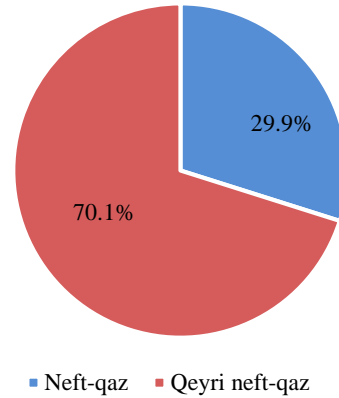
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq

2020-ci il ərzində pandemiya iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinə sektorun xarakterindən asılı olaraq fərqli təsir göstərmişdir.

İqtisadi artım. DSK-nın məlumatına əsasən 2020-ci ildə ÜDM real ifadədə 4.3% azalmış və nominal olaraq 72.4 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 7262.8 manat olmuşdur.

İqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 7.2% azalmış və nominal olaraq 21.6 milyard manat təşkil etmişdir. Onun ÜDM-də xüsusi çəkisi 29.9% təşkil etmişdir. Hesabat ilində 34.5 milyon ton əmtəəlik xam neft, 26 milyard kub metr əmtəəlik təbii qaz hasil olunmuşdur. 2019-cu illə müqayisədə müvafiq olaraq neft hasilatı 7.8% azalmış, qaz hasilatı isə 3.1% artmışdır.

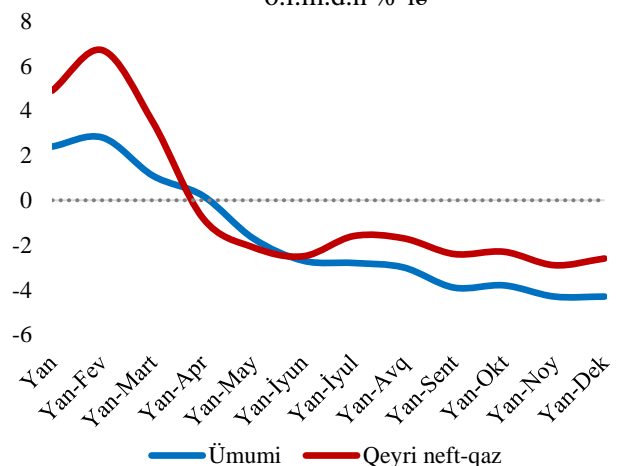
Qrafik 17. Əlavə dəyərin sektorlar üzrə bölgüsü, %-lə

Mənbə: DSK

Qeyri neft-qaz sektorunda 2020-ci il ərzində yaradılan əlavə dəyər 2019-cu ilə nisbətən real ifadədə 2.6% azalmış və nominal olaraq 50.8 mlrd. manat təşkil etmişdir. Onun ÜDM-də xüsusi çəkisi 70.1% təşkil etmişdir.

Qrafik 18. 2020-ci il üzrə iqtisadi artım, ö.i.m.d.n %-lə

Mənbə: DSK

2020-ci ildə həm neft, həm də qeyri-neft sektorunun iqtisadi artım

tempinin ötən illə müqayisədə azalması COVID-19 pandemiyasının təsirləri ilə əlaqədar olmuşdur.

Qeyri-neft sənayesində iqtisadi artım 12.5% olmuşdur. Məhsul buraxılışı qeyri-neft sənayesinin elektrik avadanlıqlarının istehsalı sektorunda 9.6 dəfə, geyim istehsalında 32.7%, kimya sənayesində 20.5%, avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında 35.7%, kağız və karton istehsalında 36.9%, metallurjiya sənayesində 11.9%, kompüter, elektron və optik məhsulların istehsalında 35.4% artım nümayiş etdirmişdir. Bununla yanaşı, neft məhsullarının istehsalı 3.6%, tütün məmulatlarının istehsalı 7.9%, içkilərin istehsalı 13.7%, mebel istehsalı 26.2%, maşın və avadanlıqların quraşdırılması və təmiri işləri 5.1% azalmışdır. Pandemiya ilə əlaqədar əczaçılıq mallarına artan tələb və yerli istehsal müəssisələrinin yaradılması şəraitində əczaçılıq məhsullarının istehsalı 10.7 dəfə artmışdır. Sənayedə ötən illə müqayisədə aralıq istehlak məhsullarının istehsalı 40.7% artmış, istehsal vasitələrinin istehsalı 15.5%, enerji

məhsullarının istehsalı isə 6.1% azalmışdır.

İl ərzində kənd təsərrüfatında iqtisadi artım 2%, o cümlədən heyvandarlıq məhsulları üzrə 3.1%, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 0.8% olmuşdur.

Cədvəl 3. ÜDM-in strukturu, xüsusi çəki %-lə

Sektorlar	2019	2020
Sənaye	41.4	33.7
Tikinti	7.3	7.7
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq	5.7	6.9
Ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri	10	11.5
Nəqliyyat və anbar təsərrüfatı	6	7.1
Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə	2.4	1.2
İnformasiya və rabitə	1.8	2
Digər sahələr	16.7	20.2
Məhsula və idxala xalis vergilər	8.7	9.7

Mənbə: DSK

Mərkəzi Bank tərəfindən real sektorun monitorinqi üzrə aparılan sorğunun nəticələri də pandemiyanın iqtisadiyyata mənfi təsirlərinin olduğunu təsdiqləyir. Hesabat ilində Biznes İnam İndeksi (Bİİ) müxtəlif sahələr üzrə fərqli dinamikaya malik olmuşdur.

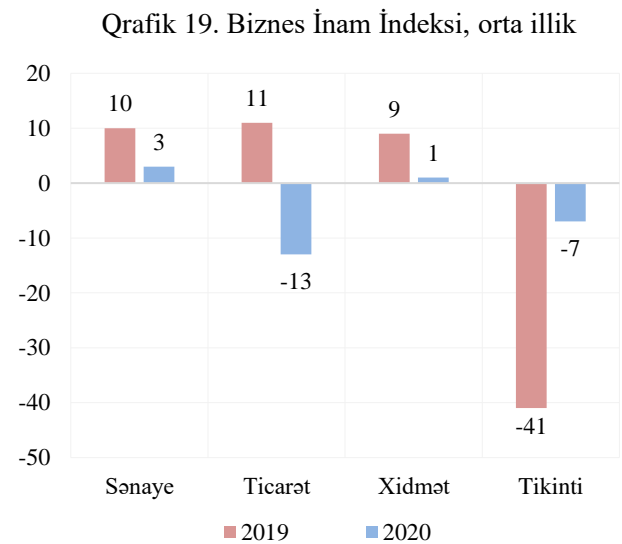
Sənayedə Bİİ ümumilikdə 2020-ci ilin sonunda müsbət zonada qərarlaşmışdır. Sənayenin ərzaq məhsullarının və içkilərin istehsalı, eləcə də tekstil sektorları bu nəticəyə müsbət təsir göstərən faktorlar olmuşdur. Kimya, sənaye və plastik materialların istehsalı sahələri üzrə isə indeks mənfi zonada qərarlaşmışdır.

Yanvar-fevral ayları ərzində ticarət üzrə Bİİ-nin pozitiv dinamikası pandemiya ilə əlaqədar növbəti 7 ayda genişlə əvəzlənsə də, son 3 ayda neytral səviyyədə qərarlaşmışdır. Ticarətin avtomobil, mebel və təsərrüfat malları sahələrində il ərzində iqtisadi aktivlik göstəriciləri mənfi zonada qalmışdır. Elektrik məişət avadanlığı sahəsi isə son aylarda müsbət meyil nümayiş etdirmişdir.

Xidmət sahəsi üzrə Bİİ ilk 4 ayda müsbət, noyabr istisna olmaqla isə növbəti aylarda mənfi zonada olmuşdur. Xidmət sahəsinin kommunikasiya sektoru üzrə Bİİ ilin bütün aylarında müsbət zonada, digər bütün sektorlar üzrə (poçt, nəqliyyat, hotelçilik, turizm və səhiyyə) isə mənfi zonada mövqe

tutmuşdur. RSM nəticələrinə görə xidmət sahəsi (xüsusilə turizm və otelçilik) pandemiyaadan ən çox əziyyət çəkən sektor olmuşdur.

Tikinti sektoru üzrə Bİİ yanvar-iyul ayları üzrə mənfi zonada qərarlaşsa da, sonrakı aylarda müsbət dinamika göstərmiş, son 4 ildə ilk dəfə pozitiv zonada qərarlaşmışdır.

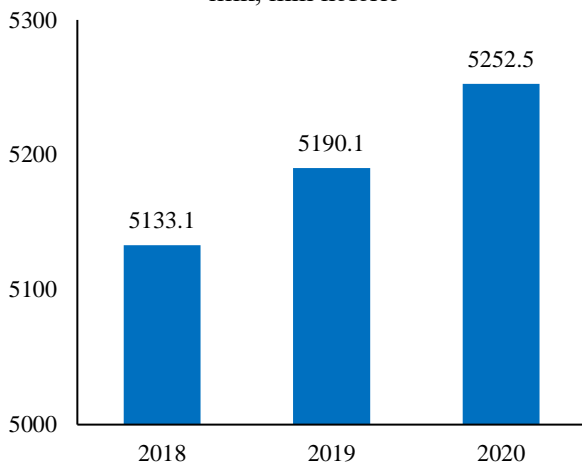
Mənbə: RSM nəticələri əsasında AMB-nin hesablamaları

Məşğulluq. 2020-ci ilin sonuna ölkədə iqtisadi fəal əhalinin sayı 5252.5 min nəfər təşkil etmişdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 62.4 min nəfər çoxdur. Məşğul əhalinin sayı isə 4876.6 min nəfər təşkil etmişdir ki, bu da 2019-cu illə müqayisədə 61.9 min nəfər azdır.

DSK-nın məlumatına görə, muzzla çalışan işçilərin sayı 2020-ci ilin sonuna 1691.8 min nəfər olmuşdur ki, bu da son bir ildə 9.2% artım deməkdir. O cümlədən, iqtisadiyyatın dövlət sektorunda işləyənlərin sayı 910.8 min nəfər, qeyri-dövlət sektorunda isə 781 min nəfər təşkil etmişdir.

DSK-nın məlumatına görə 1 işçiyə düşən orta aylıq işlənmiş saatların miqdarı 2019-cu il üzrə 151.8 saat, 2020-ci il üzrə isə 139.5 saat olmuşdur.

Qrafik 20. İqtisadi fəal əhalinin sayı, illik, min nəfərlə

Mənbə: DSK

Müəssisə və təşkilatlarda muzzla çalışan işçilərin 24.3%-i məhsul istehsalı sahələrində, o cümlədən 7.8%-i tikinti, 7.5%-i emal sənayesi, 3.6%-i kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahələrində, 2%-i mədənçıxarma, 1.7%-i su təchizatı və tullantıların təmizlənməsi və emalı sənayesində fəaliyyət göstərirlər.

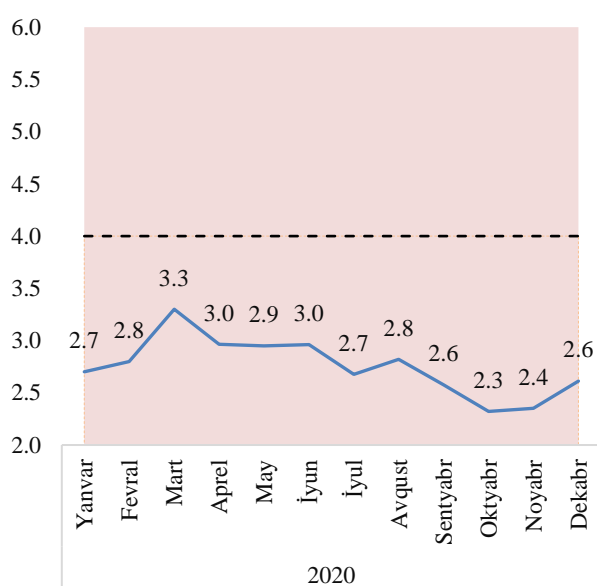
2.3. İnflyasiya

2020-ci ildə inflyasiya elan edilmiş illik hədəf diapazonunun ($4\pm 2\%$) mərkəzindən aşağıda qalmışdır.

İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ).

DSK-nın məlumatlarına əsasən 2020-ci ildə 12 aylıq inflyasiya 2.6% (2020-ci ilin dekabr ayı 2019-cu ilin dekabr ayına nəzərən) təşkil etmişdir ki, bu da Mərkəzi Bankın elan etdiyi hədəf ($4\pm 2\%$) dəhlizinin mərkəzindən aşağıdır.³

Qrafik 21. 12 aylıq inflyasiya, %-lə

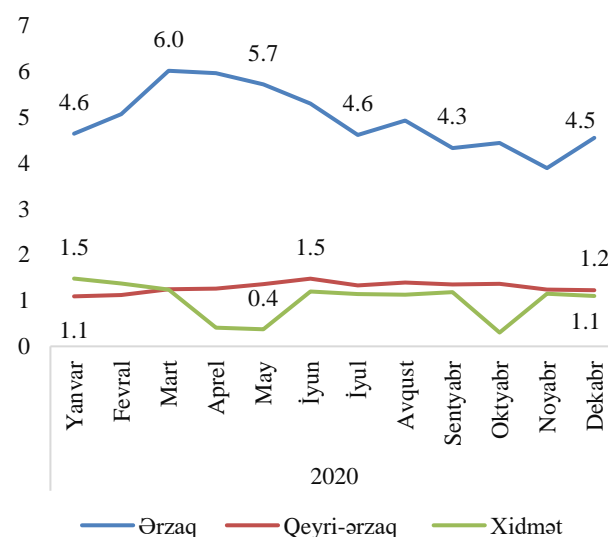

Mənbə: DSK

İstehlak səbəbində əhəmiyyətli çəkiyə malik ərzaq məhsulları üzrə qiymət indeksinin artımı son 12 ayda

4.5% təşkil etmişdir. İnflyasiyanın digər komponentləri olan qeyri-ərzaq məhsulları və xidmətlər üzrə illik bahalaşma templəri isə (müvafiq olaraq 1.2% və 1.1%) hədəf diapazonunun mərkəzindən əhəmiyyətli aşağıda qalır. Qeyri-ərzaq malları üzrə inflyasiyanın aşağı səviyyəsi başlıca olaraq pandemiya dövründə tələbin azalması ilə izah edilir.

Qrafik 22. İllik inflyasiyanın komponentləri üzrə qiymət dəyişimi, %

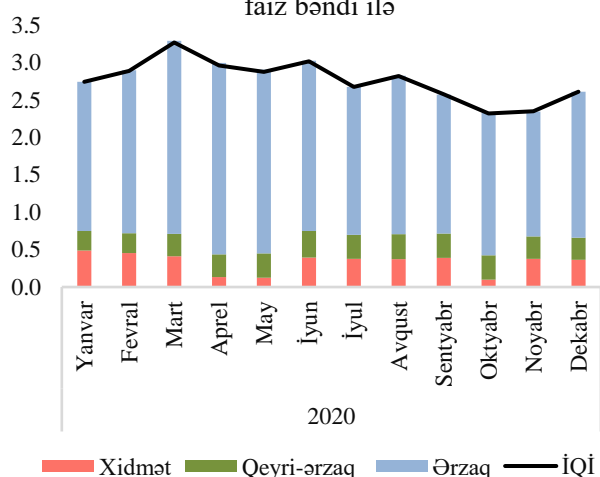

Mənbə: DSK

İllik inflyasiyanın dəyişiminə 1.9 faiz bəndi ərzaq, 0.3 faiz bəndi qeyri-ərzaq, 0.4 faiz bəndi isə xidmətlərin qiymət dəyişimi töhvə vermişdir.

³ DSK-nın məlumatlarına əsasən orta illik inflyasiya 2.8% təşkil etmişdir.

Qrafik 23. İQİ komponentlərinin töhvəsi, faiz bəndi ilə

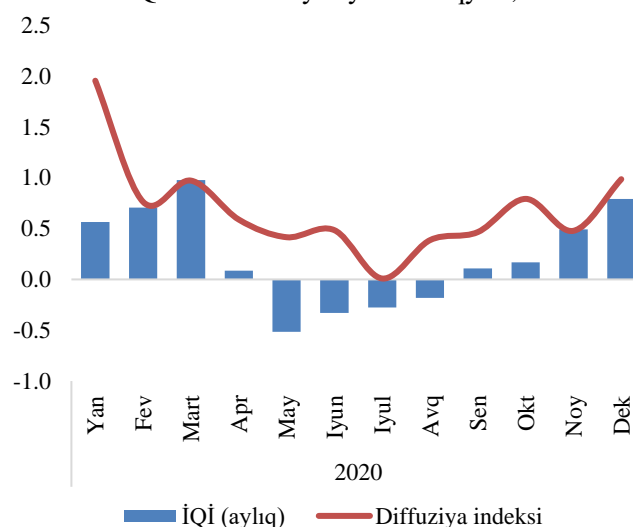
Mənbə: DSK, AMB

Qiymət artımı qida məhsulları üzrə 4.1%, spirtli içkilər üzrə 4% və tütün məmulatları üzrə 18.5% təşkil etmişdir.

İstehlak səbətində qiyməti artan və azalan məhsul və xidmətlərin sayındakı fərqi dəyişim dinamikasını göstərən diffuziya indeksi il ərzində dəyişkən olmuşdur.⁴ İstehlak səbətinə daxil olan məhsullar üzrə bahalaşan məhsulların 58.7%-də qiymət artımı 2%-dən aşağı olmuşdur.

⁴ İndeks (artan-azalan)/(azalan+dəyişməyən) şəklində hesablanır.

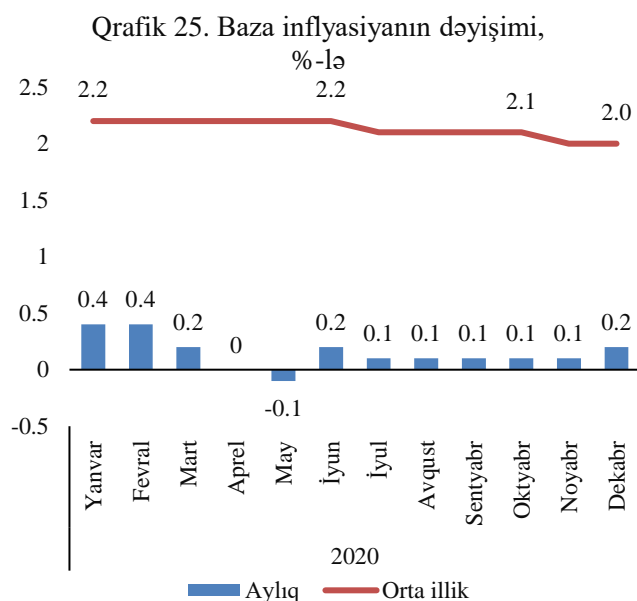
Qrafik 24. İnflyasiyanın miqyası, %

Mənbə: DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

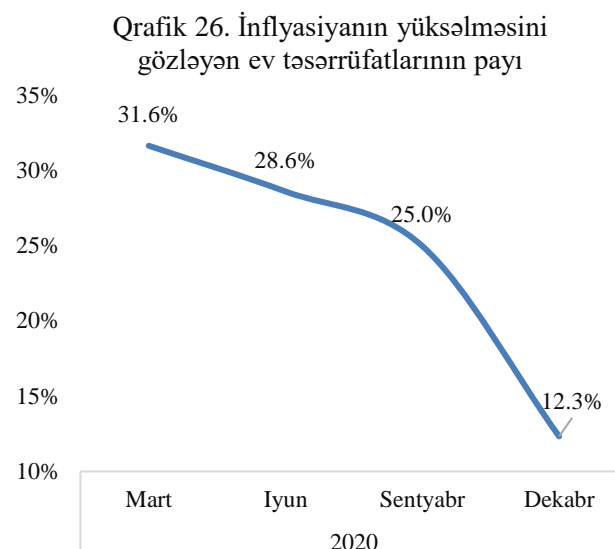
Ümumilikdə, inflyasiyaya azalan məcmu tələb, məzənnə sabitliyi, monetar şərait və inflyasiya gözləntiləri stabilləşdirici, virusdan qorunmaq üçün iqtisadi subyektlərin üzləşdikləri əlavə xərclər və dünya ərzaq qiymətlərinin bahalaşması isə artırıcı təsir göstərmişdir.

Tənzimlənən qiymətlərin, həmçinin mövsümi xarakterli kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymət dəyişimi nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza inflyasiya 2020-ci ildə 2% təşkil etmişdir.

Mənbə: DSK, AMB

Pandemiyanın neqativ təsirləri fonunda I rübdə artan inflyasiya gözləntilərinin ilin sonuna doğru enməsi qeydə alınmışdır. Real sektorun monitorinqinə görə dekabrda noyabr ilə müqayisədə inflyasiya gözləntiləri qeyri-neft sənayesi və xidmət sahələrində artmış, ticarət sektorunda azalmış, tikinti sektorunda isə dəyişməmişdir. Ev təsərrüfatlarının 12 aylıq inflyasiya gözləntiləri I rübdə daha yüksək olmuş, lakin II rübdən etibarən azalmağa başlamışdır. Dekabrda ev təsərrüfatları arasında aparılmış sorğuya görə inflyasiyanın yüksələcəyini gözləyən respondentlərin xüsusi çəkisi sentyabr ayı ilə müqayisədə 13 faiz bəndi azalaraq 12.3%-ə enmişdir.

Mənbə: AMB

Mövcud makroiqtisadi siyasət çərçivəsi saxlanmaqla proqnozlar 2021-ci ilin sonuna inflyasiyanın hədəf intervalında ($4\pm 2\%$) qalacağını göstərir.

İstehsalçı qiymətləri indeksi.

Dekabrda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərində son 12 ayda 0.2%-lik azalma müşahidə olunmuşdur. 2020-ci ilin iyun ayından etibarən kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərinin illik artım tempində azalma müşahidə olunur. Dekabrda qiymətlər heyvandarlıq məhsulları üzrə illik 0.1%, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 1.1% artmışdır. Bununla yanaşı, meşə təsərrüfatı məhsulları üzrə istehsalçı qiymətləri 2.7% azalmış, balıq və sair

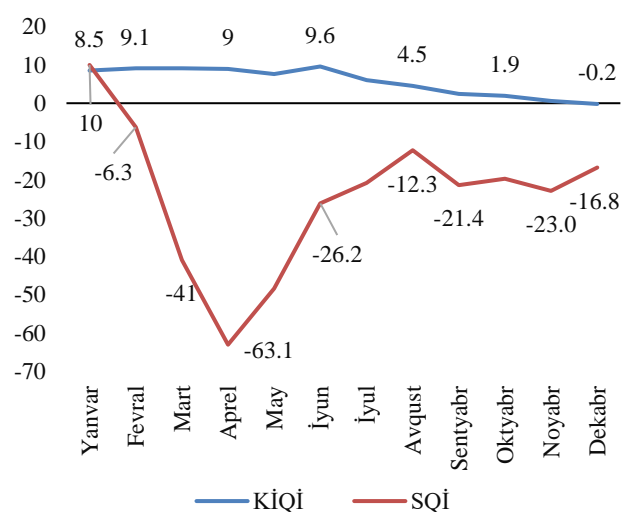
balıqçılıq məhsulları üzrə isə 2.6% artmışdır.

Dekabrda sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi illik 16.8% azalmışdır. Qiymət dəyişimi daha çox mədənçıxarma sənayesi (27.2% azalma) ilə bağlı olmuşdur. Mədənçıxarma sənayesində qiymət düşməsi əsasən dünya bazarlarında neftin qiymətinin azalması ilə əlaqədardır.

Emal sənayesi üzrə istehsalçı qiymətləri indeksi illik 5.7% azalmışdır. Emal sənayesi üzrə ən çox ucuzlaşma neft məhsullarının istehsalı (20.3%), poliqrafiya xidməti (9.6%) və tütün məmulatlarının istehsalı (6%) üzrə müşahidə edilmişdir.

2020-ci ildə nəqliyyat xidmətlərinin qiymətləri illik demək olar ki, dəyişməmişdir. Bununla yanaşı, poçt və kuryer xidmətlərinin qiyməti 0.1% azalmış, rabitə xidmətlərinin qiyməti isə dəyişməmişdir.

Qrafik 27. 2020-ci il üzrə istehsalçı qiymətləri indeksinin illik dəyişimi, %

Mənbə: DSK

II. PUL VƏ MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ

3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi

2020-ci ildə manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi valyuta bazarında tələb-təklif nisbətinə uyğun olaraq formalaşmışdır. Xarici mühitdə baş verən proseslərin neqativ təsirlərinə baxmayaraq hökumətin və Mərkəzi Bankın birgə həyata keçirdikləri qabaqlayıcı tədbirlər nəticəsində valyuta bazarında stabillik qorunmuşdur.

Hesabat ilində valyuta bazarında əməliyyatların həcmnin azalması müşahidə edilmişdir ki, bu da pandemiya ilə əlaqədar olaraq xarici iqtisadi əməliyyatların həcmnin azalması ilə bağlı olmuşdur.

2020-ci il ərzində nağdsız valyuta bazarında aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilə nəzərən 6.7% azalaraq 25.9 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur.⁵ Nağdsız valyuta əməliyyatlarının 86.5%-i ABŞ dollarında, 13.5%-i isə digər valyutalarda aparılmışdır. Valyuta

əməliyyatlarının 34.7%-i banklararası valyuta bazarında (BVB), 65.3%-i isə bankdaxili valyuta bazarında (BDVB) həyata keçirilmişdir.

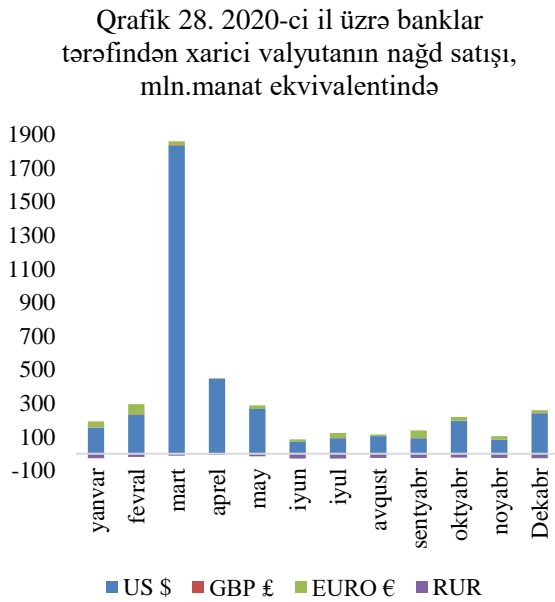
İl ərzində BVB-də əməliyyatların 99.5%-i ABŞ dollarında, 0.5%-i avroda aparılmışdır. BVB-də valyuta əməliyyatları üzrə dövriyyə əsasən “Bloomberg” platformasında aparılan əməliyyatlar hesabına formalaşmışdır.

BDVB-də valyuta əməliyyatlarının həcmi 16.9 mlrd. dollar ekvivalentində olmuşdur ki, bunun da 79.7%-ni ABŞ dolları ilə əməliyyatlar təşkil etmişdir. BDVB-də valyuta əməliyyatlarının 94.2%-i hüquqi şəxslərlə aparılan valyuta əməliyyatlarının payına düşmüşdür.

Banklar tərəfindən nağd xarici valyutanın alqı-satqısı üzrə aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilə nəzərən 13.3% azalaraq 5.2 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur. Bunun 4.5 mlrd. dollarını və ya 86.7%-ni ABŞ dolları ilə aparılmış əməliyyatlar təşkil etmişdir. Nağd xarici valyuta alqı-satqısı

⁵ ABŞ dolları, Avro, İngilis funt sterlinqi, Rus rublu ilə əməliyyatlar daxil olmaqla

əməliyyatları əsasən I rübə təsadüf etmişdir.

Mənbə: AMB

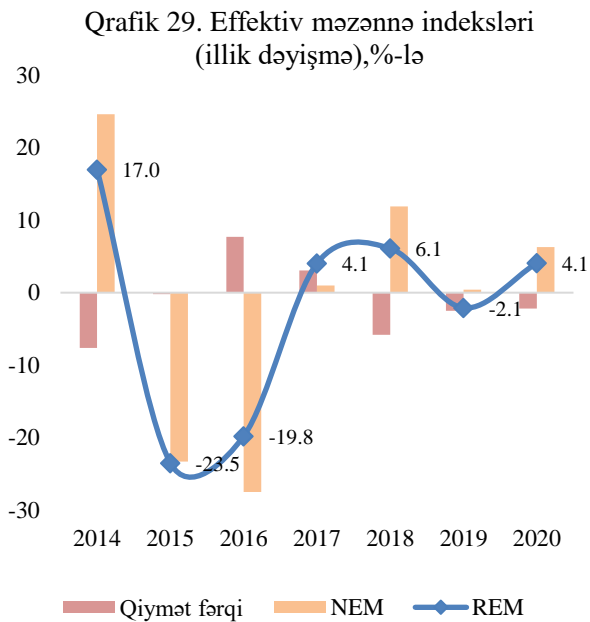
Qeyd: müsbət zona satışı, mənfi zona alışı göstərir.

İl ərzində Mərkəzi Bankda Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta vəsaitlərinin satışları üzrə hərracların təşkili davam etdirilmişdir. Hər bir hərracın parametrləri haqqında məlumatlar hərrac başlamazdan əvvəl “Bloomberg” terminalı vasitəsilə bazar iştirakçılara elan edilmişdir. 2020-ci ildə Mərkəzi Bankda ümumilikdə 102 valyuta hərracı keçirilmişdir. I rübdə valyuta bazarında tələb artsa da, aprel ayından başlayaraq tələbin azalması və ilin sonuna doğru stabilləşməsi müşahidə olunmuşdur.

2020-ci ildə manatın ABŞ dollarına nəzərən rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə (“Bloomberg” platformasında hərraclar və hərracdan kənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. İl ərzində manatın ABŞ dollarına qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7 manat təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın olmuşdur. Belə ki, kommersiya banklarının orta hesabla günlük alış məzənnəsi 1.6991, orta satış məzənnəsi isə 1.7025 manat təşkil etmişdir. Rəsmi məzənnə ilə kommersiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi arasında fərq 0.009 manat və satış məzənnəsi arasında fərq isə 0.0025 manat olmuşdur.

İl ərzində manatın məzənnəsi ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına qarşı fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. Belə ki, manatın məzənnəsi türk lirəsinə, qazax tengesinə, rus rubluna, ukrayna qrivnasına və gürcü larisinə qarşı yüksəlmişdir. Manat bu dövrdə avroya, isveçrə frankına, və yapon yeninə qarşı ucuzlaşmışdır.

İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. Ümumilikdə, il ərzində manatın qeyri-neft ümumi ticarət çəkili nominal effektiv məzənnəsi 6.3%, real effektiv məzənnəsi isə 4.1% bahalaşmışdır. Azərbaycandakı inflyasiyanın ticarət tərəfdaşı olan ölkələr üzrə orta inflyasiyadan aşağı olması real effektiv məzənnəyə azaldıcı təsir göstərmişdir.

Mənbə: AMB

Qeyd edək ki, 2014-cü ilin sonu ilə müqayisədə REM 30.9% ucuzlaşmışdır ki, bu da qeyri neft-qaz sektorunun uzunmüddətli rəqabət qabiliyyətinə müsbət təsir göstərən amillərdəndir.

3.2. Pul siyasəti alətləri

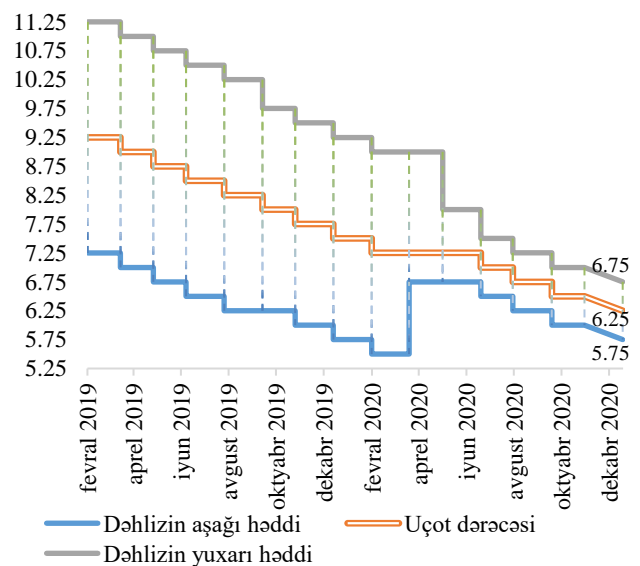
2020-ci ildə pul siyasəti inflyasiyanın elan edilmiş hədəf ($4\pm 2\%$) çərçivəsində saxlanmasına yönəldilmiş, makroiqtisadi proqnozlar və risklər balansını nəzərə alınmaqla monetar şərait yumşaldılmışdır.

İl ərzində Mərkəzi Bank özünün likvidlik əməliyyatları üzrə faiz dəhlizinin parametrlərinə risklər balansını və yenilənmiş makroiqtisadi proqnozları nəzərə almaqla dəyişikliklər etmişdir. Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti 2020-ci ildə faiz dəhlizinin parametrlərini 8 dəfə müzakirə etmişdir. Uçot dərəcəsinin mərhələlərlə 7.5%-dən 6.25%-ə, faiz dəhlizinin yuxarı həddinin 9.25%-dən 6.75%-ə endirilməsi, faiz dəhlizinin aşağı həddinin isə 5.75%-də saxlanılması haqqında qərarlar qəbul edilmişdir. Qəbul edilmiş qərarlar makroiqtisadi sabitlik hədəflərilə iqtisadi aktivliyin dəstəklənməsi prioritetləri arasında optimal balansın qorunmasına xidmət etmişdir. Mərkəzi Bank faiz dərəcələri ilə bağlı qərarları öncədən elan

edilmiş qrafik üzrə və müvafiq analitik şərhlərlə ictimaiyyətə açıqlamışdır.

2020-ci il ərzində iqtisadiyyatda likvidliyin effektiv idarə olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif müddətli bazar əməliyyatları aparmağa davam etmişdir. Bank sisteminin likvidlik mövqeyindən asılı olaraq Mərkəzi Bankın həyata keçirdiyi sterilizasiya əməliyyatlarına tələb aylar üzrə dəyişkən olmuşdur.

Qrafik 30. Faiz dəhlizinin parametrləri, %

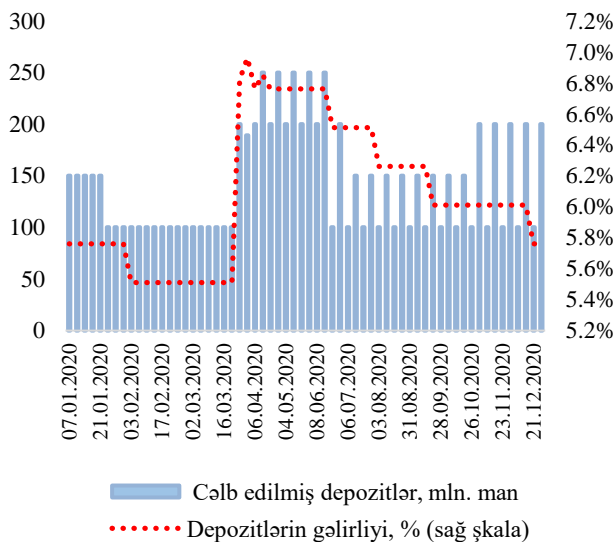
Mənbə: AMB (tarixləri sadələşdirmək)

Koronavirus pandemiyasının makroiqtisadi sabitlik və valyuta bazarı üzərində yaratmış olduğu təhdidlərin yumşaldılması məqsədilə Mərkəzi Bank

mart ayından başlayaraq sterilizasiya alətlərinin müddətlərinə dəyişiklik etmiş, bununla da sterilizasiya portfelinin durasiyası azaldılmışdır. Belə ki, 28 günlük depozit hərracları əvəzinə yalnız 14 günlük depozit hərraclarının keçirilməsinə, uzunmüddətli not hərraclarının əvəzinə yalnız 28 günlük notların yerləşdirilməsinə başlanılmışdır.

İl ərzində Mərkəzi Bank milli valyutada sərbəst vəsaitlərin cəlb olunması üzrə 62 depozit hərracı keçirmişdir. 2020-ci ilin sonuna depozit əməliyyatları ilə cəlb edilmiş vəsaitlərin qalığı 300 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 31. Mərkəzi Bank tərəfindən cəlb edilən depozitlərin həcmi və gəlirliliyi

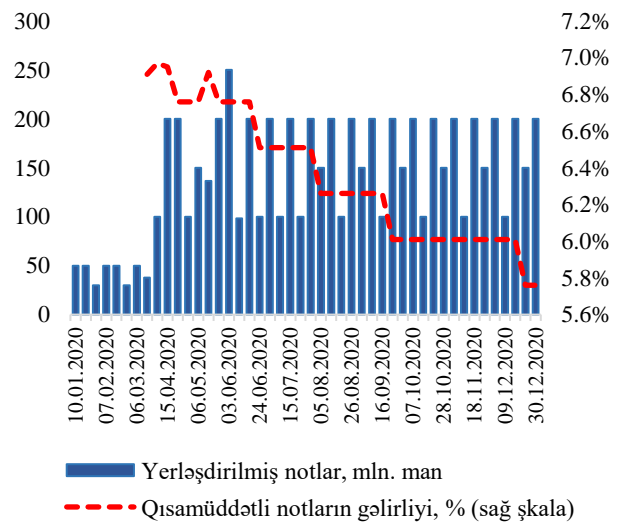

Mənbə: AMB

Depozit əməliyyatları ilə yanaşı, Mərkəzi Bank 2020-ci ildə 46 not hərracı

keçirmişdir. Bu hərracların 7-də uzunmüddətli (84 günlük, 168 günlük, 252 günlük) notlar, digər 39-da isə 28 günlük notlar yerləşdirilmişdir. Ümumilikdə, ilin sonuna notlar vasitəsilə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı 650 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 32. Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliliyi

Mənbə: AMB

Depozit əməliyyatları və notların yerləşdirilməsi üzrə hərraclarda tələbin təklifi üstələməsi müşahidə olunmuş, nəticədə bu alətlər üzrə gəlirlilik faiz dahlizinin aşağı həddinə yaxın səviyyədə qərarlaşmışdır.

Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətləri üzrə gəlirlilik pul bazarının vacib representativ göstəricisinə çevrilməklə digər maliyyə alətləri üzrə faiz

dərəcələrinə təsir göstərməkdədir. Eyni zamanda Mərkəzi Bankın emissiya etdiyi notlar repo bazarında təminat qismində istifadə olunmaqla banklararası bazarın aktivləşməsinə müsbət təsir göstərir.

2020-ci ildə məcburi ehtiyat normaları dəyişməz saxlanılmışdır. Məcburi ehtiyat normalarının ortalama mexanizmi əsasında tətbiqinin davam etdirilməsi banklar tərəfindən likvidliyin çevik idarə edilməsinə müsbət təsir göstərən amillərdən olmuşdur. Aparılmış monitorinqlərin nəticələrinə əsasən 2020-ci ildə bütün aylarda bankların Mərkəzi Bankdakı müxbir hesablarının toplam qalıqları dövr üçün məcburi ehtiyat kimi saxlanmalı olan cəmi vəsaitlərin həcmi üstələmişdir.

3.3. Pul təklifi

2020-ci ildə pul təklifinin dinamikası aylar üzrə dəyişkən olmuşdur. İlin əvvəlindən azalan pul təklifi ilin sonunda xəzinə hesabından büdcə xərcləmələrinin artması ilə yüksəlmişdir.

İl ərzində manatla pul bazası 11.6% artmış və dövrün sonuna 13.6 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Hesabat ilində manatla pul bazasının struktur elementi olan dövriyyədəki nağd pulun həcmi⁶ 13.8% artmış, manatla müxbir hesabların qalığı isə 1.2% azalmışdır.

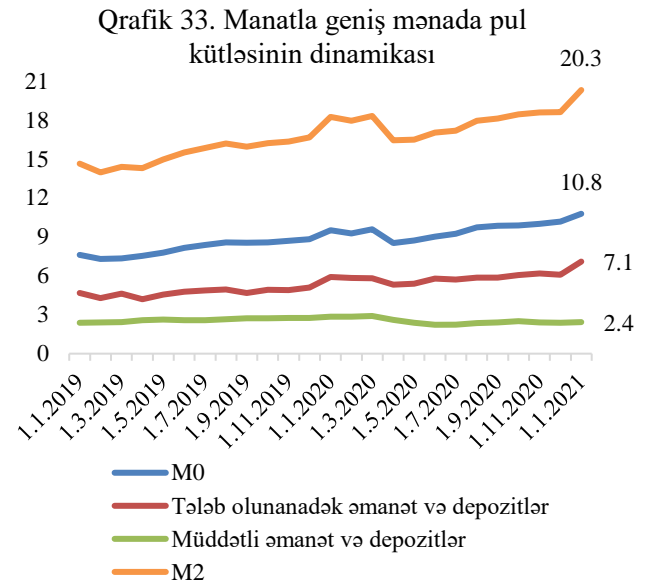
Cədvəl 4. Pul aqreqatları, mlrd. manat

	01.01.20	01.01.21	Artım tempi (%)
M0	9.5	10.8	13.4
M1	15.4	17.9	16.0
M2	18.2	20.3	11.3
M3	28.9	29.2	1.1

Mənbə: AMB

İl ərzində geniş pul kütləsi (M3) 1.1% artmış və dövrün sonuna 29.2 mlrd.

manat təşkil etmişdir. Manatla geniş pul kütləsi (M2) isə 11.3% artaraq ilin sonuna 20.3 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Mənbə: AMB

Manatla pul kütləsinin (M2) strukturunda dövriyyədə olan nağd pul, tələb olunana kimi əmanət və depozitlər və müddətli əmanət və depozitlər fərqli dinamika nümayiş etdirmişdir.

Hesabat ilində geniş mənada pul kütləsinin tərkibinə daxil olan nağd pul kütləsi 13.4% (M2-də xüsusi çəkisi 53.1%), manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər 20.3% artmış (M2-də xüsusi çəkisi 34.9%), müddətli əmanət və depozitlər isə 14.1% (M2-də xüsusi çəkisi 12%) azalmışdır. Manatla tələb

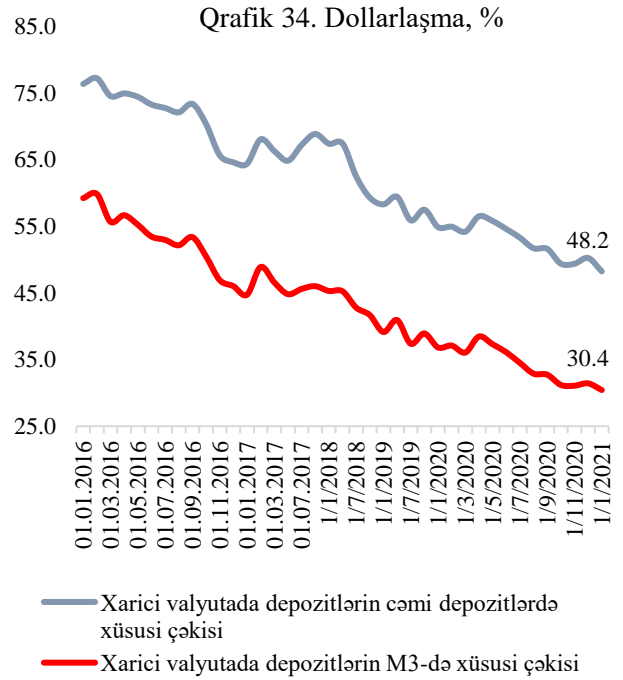
⁶ bank sistemindən kənarında nağd pul, bankların kassalarında və bankomatlarda olan pullar

olunanadək əmanət və depozitlərin yüksək tempə artması iqtisadiyyatda nağdsızlaşma prosesinin getdiyini göstərir.

2020-ci il ərzində manatla geniş mənada pul kütləsinin tərkibində olan hüquqi şəxslərin manatla depozitləri 15.3% artmış, fiziki şəxslərin manatla əmanətləri isə 2.6% azalmışdır.

Hesabat ilində geniş mənada pul kütləsinin dəyişiminə Xalis Xarici Aktivlər (XXA) artırıcı, Xalis Daxili Aktivlər (XDA) isə azaldıcı təsir etmişdir. Belə ki, 2020-ci il ərzində XXA 8.8% artmış, XDA 10.4% azalmışdır.

2020-ci ilin əvvəlində depozitlərin dollarlaşması bir qədər artsa da, ilin sonuna azalmışdır. Belə ki, xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi 2020-ci ilin mart ayında 56.5%-dən dekabrın sonunda 48.2%-ə enmişdir. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin M3 pul aqreqatında xüsusi çəkisi 2020-ci ilin sonuna 30.4% olmuşdur (2019-cu ilin sonunda 36.8%).

Mənbə: AMB

Hüquqi şəxslərin depozitlərində xarici valyutanın payı il ərzində azalaraq 65.6%-dən 58.1%-ə enmişdir. Fiziki şəxslərin əmanətlərinin dollarlaşma səviyyəsində də il ərzində azalma baş vermiş, bu rəqəm ilin əvvəlindəki 52.2%-dən 50.8% -ə enmişdir.

İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər

Qrafiklər

Qrafik 1	İƏİT ölkələrində qabaqlayıcı iqtisadi aktivlik indeksləri -----	4
Qrafik 2	İqtisadi artım -----	5
Qrafik 3	Əmtəə qiymətləri indeksi -----	10
Qrafik 4	Dünya neft bazarı-----	10
Qrafik 5	Ticarət balansı -----	13
Qrafik 6	Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr -----	13
Qrafik 7	İxracın artım tempi -----	14
Qrafik 8	Bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi-----	14
Qrafik 9	İdxalın dinamikası -----	15
Qrafik 10	Bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi-----	15
Qrafik 11	Ölkəyə daxil olan pul baratları-----	16
Qrafik 12	Xarici mənbələrdən əsas kapitalla investisiya qoyuluşları -----	16
Qrafik 13	İstehlak bazarında satışların həcmnin real dəyişməsi -----	17
Qrafik 14	Ticarət dövriyyəsində xərc istiqamətləri üzrə artım -----	18
Qrafik 15	Gəlirlərin və əməkhaqqının artım dinamikası -----	19
Qrafik 16	İnvestisiyaların dinamikası-----	20
Qrafik 17	Əlavə dəyərin sektorlar üzrə bölgüsü -----	22
Qrafik 18	2020-ci il üzrə iqtisadi artım -----	22
Qrafik 19	Biznes İnam İndeksi -----	24
Qrafik 20	İqtisadi fəal əhalinin sayı -----	25
Qrafik 21	12 aylıq inflyasiya -----	26
Qrafik 22	İnflyasiyanın komponentləri üzrə illik dəyişim -----	26
Qrafik 23	İQİ komponentlərinin töhvəsi-----	27
Qrafik 24	İnflyasiyanın miqyası -----	27
Qrafik 25	Baza inflyasiyanın dəyişimi -----	28
Qrafik 26	İnflyasiyanın yüksəlməsini gözləyən ev təsərrüfatlarının payı-----	28
Qrafik 27	İstehsalçı qiymətləri indeksinin illik dəyişimi -----	29

Qrafik 28	Banklar tərəfindən xarici valyutanın nağd satışı-----	31
Qrafik 29	Effektiv məzənnə indeksləri -----	32
Qrafik 30	Faiz dəhlizinin parametrləri -----	33
Qrafik 31	Mərkəzi Bank tərəfindən cəlb edilən depozitlərin həcmi və gəlirliyi -----	34
Qrafik 32	Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliyi -----	34
Qrafik 33	Manatla geniş mənada pul kütləsinin dinamikası -----	36
Qrafik 34	Dollarlaşma -----	37

Cədvəllər

Cədvəl 1	Ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı -----	18
Cədvəl 2	İnvestisiya mənbələri -----	21
Cədvəl 3	ÜDM-in strukturu -----	23
Cədvəl 4	Pul aqreqları -----	36

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Tel.: (+99412) 493 11 22

<http://www.cbar.az>

Ünvan: AZ1014, Bakı, R.Behbudov küçəsi, 90